

De Korhaan

Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken

jaargang 52, nummer 3
augustus 2018

INHOUD

Van de voorzitter, van de redactie	
VWG zoekt nieuw financieel team	4
Wouw, beter kijken	5
Smienten in de eempolder	6
De zeearend	8
Een bleke huismus	13
Gedichten	14
Polder pier en gooimeerkust	15
In memoriam Jan van Dijk	17
Veldschetsen	18
Vogeltreffers	20
Een boekbespreking over de lepelaar	25
Vogels op Kaap Verdisch eiland Sal	26
Zwaluwexcursie in Huizen	28
Rode lijster, de torenvalk	29
Wijzigingen ledenregister	32
Met de VWG naar Estland	33
Ontvangen literatuur	35
VWG programma	38
VWG adressenlijst	39
Oeverzwaluwen van Hugo Weenen	40

Het werkgebied van Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken

INFORMATIE

Contributie en lidmaatschap

De contributie van de Vogelwerkgroep bedraagt minimaal €20,- per jaar. Het lidmaatschap is inclusief ons verenigingsblad De Korhaan. Leden uit één gezin, of samenwonenden kunnen huisgenoot-lid worden. De contributie is dan minimaal €7,- per jaar. Je ontvangt dan geen tijdschrift.

Opzeggen van het lidmaatschap graag vóór 1 november van het lopende kalenderjaar.

Schenkingen

Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken is als ANBI aangemerkt en daardoor zijn uw giften onder voorwaarden aftrekbaar bij de Belastingdienst. Daarnaast kunt u in uw testament een legaat opnemen ten gunste van de VWG. Het is gewenst dit wel met uw notaris te bespreken.

FOTO'S OP DE OMSLAG

Op de voorzijde een draaihals van Jan van Gastel

Gedigiscoopt bij de Huizer Pier op 15 augustus 2014, met Panasonic GX1 camera op Swarovski ATM 80HD telescoop. Een andere vogelaar heeft de draaihals gespot. Dat kon ik natuurlijk niet aan me voorbij laten gaan.

De foto van de oeverzwaluwen op de achterzijde is genomen door Hugo Weenen

Colofon: De Korhaan, verenigingsorgaan van de 'Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken'

Verschijnt 4 x per jaar
Jaargang 52
nummer 3, augustus 2018
ISSN: 0929-8762

Redactieadres

redactie@vwggooi.nl
Anoeska van de Moosdijk
Amersfoortsestraat 25
1412 KC Naarden

Redactie

Renée Beekman
Dick Jonkers
Jelle Hogenbirk
Hans Hover
Paul Keuning
Wobbe Kijlstra
Rob Moolenbeek
Anoeska van de Moosdijk
Ton van den Oudenalder (ad interim)
Jeannette Tas

Ledenadministratie

ledenadministratie@vwggooi.nl
Egbert Leijdekker
Dr. A. Kuyperlaan 18a
1402 SC Bussum
06 83567957

Advertenties

In overleg met de redactie

Drukkerij

BakkerBaarn

Het overnemen van artikelen is uitsluitend toegestaan na overleg met de redactie. De redactie behoudt zich het recht voor artikelen te weigeren.

De auteurs zijn zelf voor de inhoud van hun artikelen verantwoordelijk.

Van de voorzitter

En voor je 't weet is die mooie zomer alweer lang voorbij? Na de zomer komt de herfst en voor ons vogelaars is dit ook weer een mooi jaargetijde. De heerlijke contactpiepjes van de zangvogels onderweg naar hun overwinteringsgebied. Af en toe een verwarde (?) zingende tiftjaf ertussendoor. En het melancholisch roepen van overvliegende goudplevieren in de Eempolders. Naast heerlijk veel buiten zijn, is er afgelopen maanden toch ook nog wat binnenwerk gedaan.

In het kader van de privacywetgeving hebben we als bestuur een voor onze vereniging passende werkwijze uitgedacht. Daarvoor hebben we zoveel mogelijk ook dankbaar gebruik gemaakt van wat door anderen al was ontwikkeld. Als deze Korhaan verschijnt, dan is al de nodige informatie hierover verspreid via onze nieuwsbrief en op de website. Ook in deze Korhaan kan je hier meer over lezen.

Op verzoek van het bestuur heeft een deskundig comité bestaande uit Izaak Hilhorst, Wobbe Kijlstra en Albert van Gulijk zich verdiept in de vraag hoe we de vele taken, die nu door onze penningmeester Egbert Leijdekker worden gedaan, op een doelmatige en veilige manier kunnen opdelen. Doel hiervan is om nu en in de toekomst, de kwetsbaarheid van onze vereniging te verminderen en het voor leden eenvoudiger mogelijk te maken om een steentje bij te kunnen dragen aan de (financiële) administratie. De zoektocht naar leden die een rol willen spelen in het nieuwe financieel administratieve team is recent ingezet. Op het moment van schrijven zijn hier al enkele reacties op binnen gekomen. Ik hoop dat tegen de tijd dat de Korhaan verschijnt, we een leuk en enthousiast team hebben gevonden, dat deze kar gezamenlijk gaat trekken.

Voor het coördinerende werk van de onderzoeks- en beschermingsgroepen

(Subgroep Avifauna) heeft Anco Driessen zich deze zomer aangemeld om zich samen met Dirk Prop en Jan Mooij hiervoor in te zetten.

In juni werden we blij verrast met een gift van € 2.500 van de Lionsclub Hilversum aan onze Vogelwerkgroep ten behoeve van het roofvogelwerk. Meer hierover staat te lezen op onze website.

Ook zijn wij deze zomer als bestuur benaderd door de wetlandwacht van het IJsselmeer om te ondersteunen bij het bezwaar tegen plannen voor een nieuwe buitenhaven in Muiden, midden in een beschermd natuurgebied. Al snel was duidelijk dat hier inderdaad per direct een groot vogelbelang in het geding is. Dus hebben we namens de Vogelwerkgroep per brief onze steun aan de bezwaarmakers gegeven. Kortom het was weer een mooie zomer en laat de herfst nu maar komen.

Piet Spooenberg

Van de redactie

Deze Korhaan werd in de zomer gemaakt, voor velen een tijd om er lekker op uit te trekken en te genieten van het goede weer. Wat dit jaar iets té goed is, de droogte betekent voor veel vogels dat water en voedsel niet zomaar voorhanden is en dat er hard gewerkt moest worden om iets te vinden.

Zelf ben ik ook hard aan het werk deze zomer. Ik heb ondertussen twee banen en daardoor eigenlijk geen tijd voor de vogels. Alhoewel... als vogelaar is het moeilijk om ze niet te zien. Zo kwam ik laatst laat thuis om een ooievaar in vlucht boven mijn huis te vinden, ben ik

een groot deel van de zomer iedere ochtend wakker gemaakt door het gegier van de vele gierzwaluwen in de wijk waar ik woon en vond ik mijn auto op een ochtend helemaal onder de vogelpoep van een paar pas uitgevlogen gaaien. Vogels zijn overal, of je het nu wilt of niet.

Ook dit nummer zit weer barstensvol. De vaste rubrieken keren terug, er zijn prachtige foto's van Wil Makkinje én een prachtig stuk over de zeearenden die afgelopen seizoen hebben gebroed op de Dode Hond. Dit was goed stil gehouden voor het grote publiek, al had ik na een tip en wat online zoeken toch

een paar fanatieke Geocachers gevonden die na uitleg van een boswachter op een forum hadden geplaatst weg te moeten blijven van de Dode Hond vanwege een broedpoging van zeearenden. Gelukkig is dat nieuws niet te ver uitgelekt en zag ik op 27 juli via Twitter meerdere berichten over "de eerste in Noord-Holland geboren zeearend".

En nu ga ik maar gewoon hopen dat dit jong niet besluit boven mijn auto te gaan rondhangen...

Anoeska van de Moosdijk

De VWG zoekt een nieuw (financieel) administratief team

Heb je je wel eens afgevraagd waar we zouden zijn zonder financiële administratie of ledenadministratie? Zou je dan de Korhaan nog in de bus krijgen, kunnen er dan wel activiteiten in de info schuur worden georganiseerd en hoe zou het lopen met de weekend- en buitenland excursies?

Nu Egbert Leijdekker, die de afgelopen jaren als penningmeester al deze werkzaamheden heeft verzorgd, heeft gezegd dat hij ermee wil stoppen, wordt bovenstaande vraag actueel.

Het is eerder nog niet gelukt één vervanger voor Egbert te vinden die al zijn taken kan en wil overnemen. Maar de financiële administratie, ledenadministratie en penningmeesterfunctie hebben continuïteit nodig. Onze vereniging kan alleen floreren als dit alles goed verzorgd wordt. Daarom willen we de taken van de huidige penningmeester verdelen over drie personen: dan is het voor iedereen minder werk, past het werk misschien beter bij je persoonlijkheid en kun je elkaar waar nodig een handje helpen.

Met het oog op de continuïteit en ook omdat veel handen licht werk maken, zijn we op zoek naar

drie enthousiaste leden

met enige affiniteit voor financiën en administratieve zaken die samen ons nieuwe administratieve team willen vormen. We denken aan een team van drie die samen de financiële administratie, de ledenadministratie en de penningmeesterfunctie gaan doen. Het zijn drie heel verschillende functies, waar ook heel verschillende mensen op kunnen passen.

Ledenadministratie

Je houdt de ledenadministratie (circa 800 leden) van de VWG bij in een efficiënte Excel omgeving. Invoerschermen zijn geautomatiseerd, controles op de kwaliteit van de gegevens zijn geprogrammeerd en correspondentie is door middel van standaard berichten met een druk op de juiste knop naar de printer te sturen. Als ledenadministrateur v/m ben je een spin in het web en ondersteun je het bestuurlijke hart van de vereniging met op maat geleverde informatie. Denk aan de financiële administratie en penningmeester voor de inning van de contributie, het bestuur voor correspondentie met bepaalde doelgroepen of de redactie van de Korhaan voor het versturen van het kwartaalblad. Enige kennis van Excel is handig maar niet noodzakelijk.

Financiële administratie

Je bent verantwoordelijk voor het bijhouden van de financiële administratie. Hiervoor is een professioneel boekhoudpakket beschikbaar dat door de huidige penningmeester is ingericht en afgestemd op de huidige organisatie en werkwijze van de VWG. De bankmutaties worden door de software geautomatiseerd ingelezen en dienen te worden geboekt op de juiste rekeningen. Je onderhoud contacten met de ledenadministratie als bron voor de inning van de jaarlijkse contributies en werkt nauw samen met de penningmeester en voorziet deze periodiek van rapportages ter ondersteuning van zijn bestuurlijke activiteiten. Tevens ondersteun je de penningmeester bij het opstellen van de jaarstukken van de VWG. Enige kennis van administratie en boekhoudkundige principes is voor deze functie noodzakelijk.

Penningmeester

Als penningmeester neem je zitting in het bestuur van de VWG en draag je gezamenlijk met de andere bestuursleden de verantwoordelijkheid voor het verenigingsbeleid. Je geeft leiding aan het financiële team dat bestaat uit het driemanschap penningmeester / financiële administratie / ledenadministratie en stimuleert de samenwerking en het teamgevoel. Je brengt jaarlijks op de ALV verslag uit over het gevoerde financiële beleid en presenteert de jaarrekening over het afgelopen boekjaar en de begroting voor het nieuwe boekjaar aan de leden. Je uitvoerende taken zijn beperkt tot het opstellen van de jaarstukken (in samenspraak met de administrateur) en het doen van de uitgaande betalingen.

Heb je belangstelling voor een van de functies, neem dan contact op met Piet Spoorenberg of Huub Casander. We lichten de werkzaamheden graag nader toe. Egbert heeft aangegeven graag te willen helpen bij de overdracht.

Bouwmeeuwen

Ronald Hermsen

Ik moet denken aan de zwart-wit foto die wel in huiskamers hangt: Lunch Atop a Skyscraper. Bouwvakkers zitten rustig te lunchen op een duizelingwekkend hoge stalen balk van een New Yorkse wolkenkrabber in aanbouw. En die foto associeer ik weer met Harold Lloyd en de korte, stomme film *Never Weaken* (1921). Hierin haalt Lloyd allerlei stunts uit, hoog op het geraamte van een wolkenkrabber. Mijn maag valt in een luchtzak tijdens het kijken.

Dit denk ik allemaal terwijl ik over de 295 meter lange fiets-loopbrug bij Utrecht Centraal loop en drie kokmeeuwen in winterkleed stoïcijns ontspannen op de reling zie staan – zij deden me denken aan die bouwvakkers op hun balk. Het is een komen en gaan van mensen, soms lopen of fietsen ze op amper een halve meter langs die meeuwen, maar de vogels malen er niet om. Ze zijn alert op voedsel en de eventuele kwade zin van een meeuwenhater.

Want die heb je. Ook in Utrecht, waar een kleine burgemeester wekenlang bij het Westplein heeft rondgehangen. Een krantenkop noemde de daar rondzwermende meeuwen ooit “terrormeeuwen”. In het artikel komt een bewoonster aan het woord: “De vogels op het platte dak zorgen ervoor dat de kiezelstenen naar beneden vallen (...). Er zijn nog geen ernstige ongelukken gebeurd, maar het kan zomaar gebeuren dat straks een voorbijganger zo’n kiezelsteen van vijfhoog op zijn hoofd krijgt. Daar moet je toch niet aan denken?” Nee, zeker niet. Volgens een andere bewoner komt het allemaal doordat mensen op straat brood en afval laten

slingeren: “Als mensen nou eens de rommel in de prullenbak gooien, dan gaan die vogels wel weer ergens anders kijken (...)”. Dat had ie gedacht. Dan onderschat hij toch de slimheid van vogels, een onderwerp waarover tegenwoordig aardig wat boeken verschijnen. Het valt me op dat er in die boeken vaak vanuit wordt gegaan dat wij mensen slimmer zijn dan vogels en dus kunnen weten hoe slim zij al dan niet zijn. Zelf ben ik daar nog niet zo zeker van.

Kokmeeuwen zijn er overal. Bij Jac. P. Thijsse heten zij nog kapmeeuwen. In *Het Vogeljaar* schrijft hij: “De meeuw is bewegingskunstenaar, zoals de nachtegaal zangkunstenaar is, en het aanschouwen van de evoluties der meeuwen schenkt mij even veel vreugd als het hooren van ’t nachtegaalslied.

kokmeeuwen

snelheid, die doet denken aan zwaluwen of aan valken, dan weer staan ze als het ware stil in de lucht, of wat nog moeilijker schijnt, ze vliegen stapvoets – hoe moet je dat eigenlijk zeggen? – langs het watervlak in een rechte lijn en zonder merkbare rijzing of daling.”

En daarom schenkt het aanschouwen van (kok)meeuwen ook mij veel vreugd. Vaak zweven ze hoog door het eindeloze luchtruim en zitten ze niet verscholen achter blaadjes in een boom. Dat maakt ze, vermengd met zilte kustgeuren en uitzicht op water, voor mij tot een symbool van vrijheid. Hun elegante vliegzeven voegt daar gratie aan toe. Schoonheid in beweging. Dan moet je hun gekrijs soms maar even voor lief nemen.

De smient in de westelijke Eempolders

Jan Mooij

Gemaal op de grens van de polder Oostermeent en de Eempolder-Noord

Paul Keuning

De smient is bij ons de talrijkste van de soorten eenden, die niet in de Eempolders broeden, maar wel in het winterhalfjaar aanwezig zijn. Het is overigens niet uit te sluiten dat er weleens een smient broedt. In 1982 was er een broedgeval bij de Stichtse Brug en ook nu zien we af en toe een smient in de lente of zomer. Het zou kunnen dat zo'n achterblijver ook echt broedt, maar waarschijnlijker is het dat we hier met smienten te maken hebben, die om een of andere reden niet in staat waren om met hun soortgenoten terug te vliegen naar de normale broedplaatsen in het noorden. In Nederland broedt de smient wel, maar in zulke lage aantallen dat hij zelfs de Rode Lijst voor broedvogels heeft gehaald.

Zoals figuur 1 laat zien zijn er van april tot september hoogstens kleine aantallen smienten aanwezig in de Eempolders. Opvallend is de grote variatie in aantallen in de winterperiode. Soms zijn er maar een paar pleisterende smienten, maar soms zijn het er ook vele honderden. Het is zeldzaam dat we meer dan duizend smienten bij één telling zien, maar het komt wel voor. Het record stamt uit 1996 met 7315 vogels. Dat was trouwens een jaar dat er meermalen grote aantallen gezien zijn. Zoals uit figuur 1 blijkt komt het vaker voor, dat er in een jaar meerdere tellingen zijn met veel smienten. Meestal zien we over het hele jaar genomen de grootste

aantallen in het telgebied Zuid, maar de echte uitschieters komen vooral in Noord voor. De aantallen in de Oostermeent zijn meestal veel kleiner.

Smienten zijn in onze polders graseters en als zodanig niet erg populair bij de boeren. Zij foerageren vooral gedurende de nacht. Overdag zitten de meeste smienten op brede wateren, in ons geval waarschijnlijk het Eemmeer. Daar kun je in de winter regelmatig groepen van vele duizenden smienten zien. De smienten die wij tellen zijn waarschijnlijk dus maar een fractie van de aantallen die in de Eempolders hun voedsel zoeken.

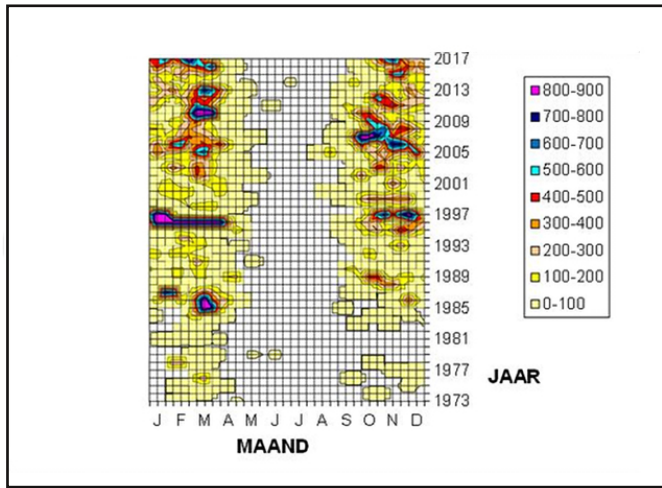
Uit figuur 2 blijkt dat we in de jaren tot 1985 heel weinig smienten zagen. Daarna kwamen er zo nu en dan wat grotere groepen. Opvallend is dat in die periode regelmatig flinke aantallen in de Oostermeent werden gezien, wat daarna niet meer is voorgekomen. Vanaf 2005 schommelen de aantallen sterk zonder dat er sprake is van een duidelijke toe- of afname. Tijdens watervogeltellingen bij de Stichtse Brug namen de aantallen op het water in de loop van de jaren zeventig van de vorige eeuw sterk toe, wat waarschijnlijk samenhang met de inpoldering van Zuidelijk Flevoland. Opvallend is dat bij ons de toename pas halverwege de jaren tachtig begint. Het kan zijn dat de smienten bij de Stichtse Brug in het begin in het droogvallende Flevoland foerageerden

en toen dat minder geschikt werd uitweken naar de Eempolders.

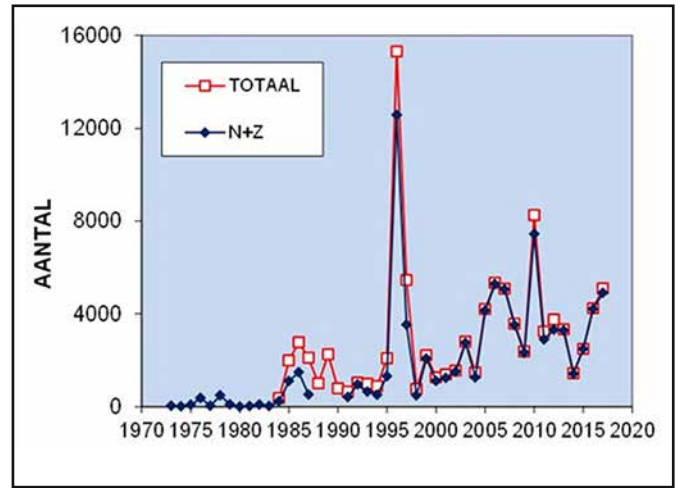
Landelijk lopen de aantallen bij de watervogeltelling van Sovon tot ongeveer het jaar 2000 op, om daarna weer langzaam af te nemen

Uit figuur 2 blijkt dat de presentie van de smient vanaf 1985 sterk toeneemt. Deze stijging gaat ongeveer door tot het jaar 2000. Het lijkt erop dat de smienten geleidelijk eerder aankwamen en ook later vertrokken. Na 2000 worden de variaties in de presentie vooral bepaald door de toevallige aanwezigheid van enkele exemplaren, die in de lente nog een tijd blijven hangen.

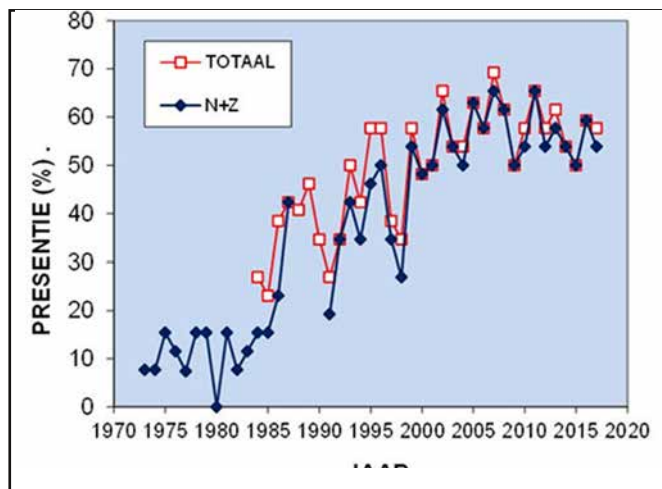
Als we naar de verdeling over het jaar kijken, zien we dat er tussen mei en eind september nauwelijks smienten worden waargenomen. Gemiddeld is het altijd zo geweest dat de grootste aantallen in februari of maart werden aangetroffen. Bij de landelijke watervogeltellingen ligt de piek al rond de jaarwisseling. Het blijkt dat smienten in het najaar vooral op kwelders langs de kust foerageren. Als daar de beschikbare zaden uitgeput raken zoeken ze voedsel op in het binnenland. Dit verklaart waarom de aantallen hier in het begin van het jaar pieken. Het valt op dat de aantallen in het najaar relatief sterker gestegen zijn dan in het voorjaar.

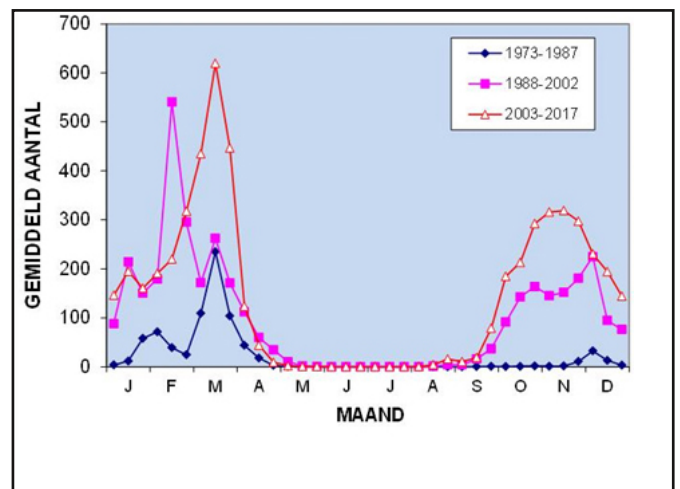
Figuur 1. Samenvatting van alle telresultaten voor de smient.

Figuur 2. Totaal aantal getelde smienten per jaar. De blauwe lijn geeft de aantallen zonder de Oostermeent, de rode lijn de totale aantallen.

Figuur 3 Presentie van de smient per jaar. De blauwe lijn geeft de presentie zonder de Oostermeent, de rode lijn de totale presentie

Figuur 4. Gemiddeld aantal smienten per decade voor drie periodes van vijftien jaar.

Literatuur

Jonkers, D.A., Kole, R.A. & Taapken, J., (red.), 1987. Vogels tussen Vecht en Eem. VWG het Gooi en Omstreken, Hilversum.

Bijlsma, R.G., Hustings, F. & Camphuysen, C.J., 2001. Algemene en schaarse vogels van Nederland. (Avifauna van Nederland 2). GMB Uitgeverij/KNNV Uitgeverij, Haarlem/Utrecht

Een broedgeval in 2018 van de zeearend op de Dode Hond in het Eemmeer

Dirk Prop

Gooise vogelaars werden begin 2018 enigszins onrustig bij het toenemend aantal waarnemingen van de zeearend die op waarneming.nl worden gemeld door jong (Joris Blokhuis: “Ik werd helemaal gek tijdens de les. M’n docent denkt nu echt dat ik een stoornis heb of zo, maar het was het meer dan waard! Natuurlijk een nieuwe schoolsoort.”) en oud (Harry de Klein: “Zit ik lekker aan een glaasje wijn, zie ik alle ganzen bij mij achter in paniek opvliegen. Een tel later komt op amper 50 meter een zeearend overvliegen.”). Het zwaarte-punt van de waarnemingen ligt bij het Eemmeer. Ook vorige jaren zijn hier met enige regelmaat onvolwassen zeearenden gezien, maar in januari 2018 verschijnen plotseling twee (bijna) volwassen vogels en deze twee trekken steeds meer gezamenlijk op. Soms kunnen ze urenlang boven het eiland de Dode Hond zweven, een fenomeen dat hier nooit eerder is waargenomen.

Eiland de Dode Hond

Het eiland de Dode Hond ligt middenin het Eemmeer en is in de periode 1963-1965 speciaal aangelegd om als natuureservaat te kunnen dienen, met een beperkte recreatieve functie. Eerst werd een dijk van 2.5 meter hoogte aangelegd die werd opgespoten met zand uit het randmeer. In de beginperiode vestigden zich meeuwen en sterns. Deze pioniervogels verdwenen weer door de ontwikkeling van bomen, om te worden opgevolgd door een rijke verzameling aan struik- en bosvogels. In het centrum broedt al enkele decennia jaarlijks een havik, die zich de koning van het eiland mocht wanen. Op de oostpunt van het eiland is een aanlegsteiger gemaakt met een grasveld dat bedoeld is voor dagrecreatie. Vanuit deze locatie kan men over de ringdijk om het eiland lopen. Het Eemmeer herbergt enorme aantallen vogels en is aangewezen als Natura 2000-gebied om specifieke Europese natuurwaarden in stand te houden.

Toeristische exploitatie

Het is duidelijk dat het zeearendpaar het eiland de Dode Hond in het vizier heeft, maar de arenden zijn niet de enige, want ook de gebiedscoöperatie Gastvrije Randmeren heeft zijn oog op

zeearenden

Iwan Vermeij

het eiland laten vallen. De ambitie van deze groep gemeenten rond de randmeren is om de aantrekkelijkheid

voor toeristen op en rond de randmeren te laten groeien. Daarbij is ook het plan gemaakt om op de Dode Hond

de dode hond

Iwan Vermeij

recreatieve voorzieningen te ontwikkelen zoals een haven en kampeerfaciliteiten. Dit proces heeft zich binnen de ambtelijke burelen afgespeeld, waar vergaande afspraken zijn gemaakt en de provincie heeft er twee jaar geleden al vergunning voor verstrekt.

Het plan is om in de tweede helft van 2018 met de bouw van de haven te starten. In een gesprek van de voorzitter van onze VWG samen met Nelleke Bary met de wethouder van Blaricum en de projectleider van Gastvrije Randmeren hebben we onze afwijzing van dit plan in dit bijzonder waardevolle N-2000 gebied uiteengezet. Het voortdurende streven naar meer recreatieve en commerciële exploitatie van dit natuurgebied leek

echter moeilijk te stoppen. Tenminste...

De vestiging

De twee arenden zien we steeds meer in elkaars nabijheid. In de vlucht zoeken ze contact en soms grijpen ze naar de klauwen van de ander. Het is duidelijk dat het serieus gaat worden en op 12 februari stuurt de Vogelwerkgroep aan de beheerders van Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer een bericht om na te denken over bescherming van het eiland. Aan Hisko de Vries van waarneming.nl wordt verzocht om waarnemingen van de zeearend in het gebied onder embargo te zetten om een broedgeval niet al te publiekelijk onder de aandacht te brengen. En dan is het wachten op wat er gaat

gebeuren.

Welnu, lang hoeft er niet gewacht te worden, want op 14 februari vinden Dirk Jan Pater (omgevingsdienst) en Roy Mes (boswachter Natuurmonumenten) bij een routine bezoek op het eiland twee zeearenden bij een bijna afgebouwd nest met een doorsnee van meer dan een meter. Mogelijk een eerste broedgeval in het Gooi en zelfs Noord-Holland! Groot enthousiasme natuurlijk bij degenen die hiervan op de hoogte worden gesteld, maar direct ook zorgen over hoe het verder zal gaan. In de wintermaanden is het rustig in het Eemmeer, maar als de temperaturen oplopen dan kan het vooral in de weekenden druk zijn op het water. Nog vers in het geheugen liggen de verstoringen door karpervissers die in 2017 hun bivak middenin een kolonie lepelaars en zwartkopmeeuwen hebben opgezet op de nabijgelegen eilandjes van de Natte Hond. Om duidelijk te maken dat het eiland een rustgebied is geworden plaatst SBB/NM verbodsborden bij de toegang tot de ringdijk en er worden enkele elzen neergehaald om een fysieke belemmering op te werpen. De eerste week is niet hoopgevend want al na enkele dagen heeft een onverlaat twee borden gesloopt en is de barrière van de gekapte elzen doorgezaagd. Naar aanleiding hiervan verankert SBB/NM de borden. Deze houden wel stand. De indruk is, dat de beschermende maatregelen in de rest van het voorjaar goed geholpen hebben en de bezoekers zich hebben gehouden aan het beperkte toelatingsbeleid.

Nestelproces

Hoewel de bouw van een nest natuurlijk een mooi begin is, betekent dit niet, dat de vogels ook daadwerkelijk zullen gaan broeden. Zeearenden leggen vaak in het eerste jaar van vestiging nog geen eieren en starten pas daadwerkelijk in het tweede jaar. Omdat wij de arenden op geen enkele manier willen verstoren, wordt in de beginperiode geen bezoek aan het eiland gebracht, maar worden de ontwikkelingen op het eiland vanaf de vaste wal gevolgd. Piet Spoorenberg, voorzitter van de Vogelwerkgroep,

zeearend in vlucht

Iwan Vermeij

zeearend in vlucht

Iwan Vermeij

organiseert drie arenddagen waarop vanaf het talud van de A27 een hele dag het eiland met telescoop in de gaten wordt gehouden. Het nest is vanaf deze plek weliswaar niet zichtbaar, maar je hebt een goed overzicht over het eiland, waarbij je het geruis van de auto's achter je op de koop toe moet nemen. In een wisseldienst wordt op drie zaterdagen in maart het eiland in de gaten gehouden.

De baltsperiode, waarin de arenden urenlang zwevend boven het eiland werden gezien, is duidelijk voorbij, maar elke arenddag nemen we de vogels enkele malen in de buurt van de locatie van het nest waar. En het nest wordt blijkbaar verder uitgebouwd, want tweemaal zien we een arend met een lange tak aan komen vliegen. Ook wordt op 11 maart gezien, dat een arend met in zijn klauwen een meerkoet, naar de nestlocatie vliegt. Eerder al op 27 februari fotografeerde Gerard van Bale Blanke twee parende arenden op het nabijgelegen eilandje de Natte Hond.

Zo nu en dan komt ook een sub-adulte vogel poolhoogte nemen van de situatie. In de winterperiode gaf dit geen probleem maar gaandeweg het voorjaar worden deze onvolwassen vogels steeds dwingender benaderd door de volwassen arenden. Zij stellen

het duidelijk niet op prijs dat een soortgenoot zich in de buurt van het nest ophoudt.

Kortom, alles lijkt erop te wijzen dat de arenden doorpakken en dat we mogen verwachten dat de vogels op korte termijn hun eerste ei zullen leggen en zullen beginnen aan de lange broedperiode van bijna 40 dagen.

Jong op nest

Om geen onnodige verstoring te geven is de nestlocatie niet door ons bezocht maar zo in de loop van mei begint de behoefte te bestaan om meer zekerheid te verkrijgen over de situatie in het nest. Jan Roodhart, beheerder van Natuurmonumenten, wil weten of de geïntensiverde bescherming in stand moet blijven. Op 28 mei wordt daarom een bezoek gebracht aan de nestlocatie door de drie waarnemers (Prop, 2017) die het eiland in 2017 integraal op broedvogels hebben geïnventariseerd. Eerst lopen we rond de ringdijk maar omdat de elzen en

wilgen vol in blad staan is het nest vanaf daar niet meer zichtbaar. Vergezeld door ontelbare steekmuggen begeven we ons vervolgens in het centrale deel van het eiland en daar worden we niet teleurgesteld want we zien een volwassen arend in een dode boom zitten en enkele 10-tallen meters er achter het nest met de andere arend. Het nest ligt op ca. 15 m hoogte in een ca. 25 meter hoge wilg. Heel even is een jong te zien die door Buddy van Nieuwenhoven gefotografeerd kan worden. Het kuiken is al behoorlijk uit de kluiten gewassen, maar donkere veren zijn er nog niet en wij schatten de leeftijd op 3 tot 4 weken. Het nest ziet er robuust uit en dat moet ook wel want eerder zijn enkele zware voorjaarsstormen over het eiland geraasd. Onder het nest ligt een brasem die zich waarschijnlijk uit de klauwen van de arend heeft weten los te rukken om zijn einde te vinden op de bosgrond. We verzamelen enkele ruiveren die op de bodem liggen en verlaten de plek weer zo snel mogelijk om de vogels niet verder te verstoren. Met de foto van het jong is het bewijs geleverd van een succesvol broedsel.

We verlaten het eiland en zijn optimistisch gestemd over het verdere verloop.

Een jonge zeearend kan pas na 10-12 weken vliegen, dus we zullen tot in de tweede helft van juli moeten wachten of het broedgeval succesvol is.

In juni verandert er niet veel aan de situatie. De arenden worden zo nu en dan gezien, soms ook met prooi richting nestlocatie vliegend.

Herkomst en leeftijd

Eén van de vogels (de vermoedelijke man) droeg een ring, die gefotografeerd maar niet afgelezen kon worden. De herkomst is dus niet met zekerheid vast te stellen, maar het is waarschijnlijk dat de arenden van de Dode Hond van een Nederlands broedgeval afkomstig zijn. De eerste Nederlandse vestigingen (2006-2011) kwamen tot stand door Duitse vogels. Daarna volgden steeds meer broedgevallen van paren met vogels van Nederlandse afkomst. Sinds de vestiging in Nederland zijn 50 jongen succesvol uitgevlogen en zou

iets meer dan de helft inmiddels geslachtsrijp kunnen zijn. Een zeearend is pas uitgekleurd na vijf jaar en is dan herkenbaar aan zijn volledig witte staart. Eén van de vogels van de Dode Hond had nog een smal, donker eindbandje op de staartveren en was op basis daarvan te taxeren op een leeftijd van vier jaar. Bijna zeker was dit de vrouw. Het was de grootste van de twee en deze vogel zat ook op het nest tijdens ons bezoek op 29 mei. Meestal begint een zeearend pas vanaf het vijfde jaar met de reproductie, maar een startleeftijd van vier jaar is ook niet uitzonderlijk: de leeftijd van het vrouwtje van het eerste broedgeval in de Oostvaardersplassen bedroeg drie jaar. Waarschijnlijk niet toevallig, was de manlijke partner daar, net als op de Dode Hond, een oudere vogel van minimaal vijf jaar.

Territorium

De meeste waarnemingen zijn gedaan boven het Eemmeer en in de aangrenzende Eempolder. Het areaal van de twee arenden zal echter veel groter zijn geweest, vermoedelijk enkele honderden vierkante kilometers. Vanaf de nestlocatie hebben we regelmatig de vogels hoogte zien winnen en in verschillende richtingen zien vertrekken: het noorden (Flevopolder), het oosten (Arkemheen) het zuiden (Eempolder) of het westen (Gooimeer, Naardermeer en Vechtplassen).

Adulte vogels zijn ook gezien boven Almere en het Naardermeer en hoewel het gissen is, hebben deze waarnemingen waarschijnlijk betrekking op de vogels van de Dode Hond. Een aparte waarneming deed Hans van Oosterhout op 10 april boven de Tafelbergheide, een plek waar je niet direct zeearenden verwacht en zeker niet drie adulte exemplaren. Hans had de indruk dat één van de vogels afkomstig was van de Dode Hond, die de andere twee verdreef.

Subadulte zeearenden werden regelmatig gezien in gebieden op meer dan 5 kilometer afstand van de nestlocatie. Met name in de open polder van Arkemheen zijn veel waarnemingen gedaan van

onvolwassen vogels. In deze marges van het territorium werden deze onvolwassen vogels blijkbaar geduld door het broedpaar.

Voedsel

In de winterperiode kondigt een naderende zeearend zich boven het Eemmeer aan door grote zwermen smienten die gealarmeerd opvliegen. Het moet voor de arend een Tantaluskwelling zijn om omgeven te zijn door de duizenden, onbereikbare prooidieren: met zijn imposante maar trage vleugelslagen ontbreekt het hem aan snelheid en behendigheid om een eend uit de lucht te plukken. Dit in tegenstelling tot de slechtvalk die dankzij zijn snelle duikvluchten in hetzelfde gebied geen moeite heeft om zijn dagelijkse portie eend te bemachtigen.

De zeearend moet het hebben van zijn grotere gewicht waardoor hij in principe in staat moet zijn om grotere prooidieren, zoals een gans, te vangen. Een andere kenmerk van een jagende zeearend is zijn volharding. Bekend is dat hij een meerkoet, die bij naderende gevaar vaak onderduikt, net zo lang kan blijven achtervolgen totdat hij de uitgeputte vogel kan grijpen. Zo'n jacht kan bijna een half uur duren.

Er zijn enkele waarnemingen van een arend met prooi, zodat we een idee hebben van het dieet van de arenden. Bovendien zijn de prooiersten verzameld onder het nest op 28 mei en 22 juli. De resultaten staan in de volgende tabel:

	Prooiaanvoer gezien	Prooierest onder nest	Totaal
Brasem		1	1
Vis spec	5	1	6
Meerkoet	2	2	4
Tureluur/grutto?	1	1	2
Smient ?	1		1
Vogel spec	2	2	4
Krakeend		1	1
Kokmeeuw		1	1
Haas		1	1
Onbekend	2		2
Totaal	13	10	23

De arenden hebben duidelijk een gevarieerd dieet maar voor het overige kunnen er geen verantwoorde conclusies getrokken worden. Daarvoor is het aantal waarnemingen te gering. Bovendien zal het aandeel van de vissen sterk ondergewaardeerd zijn. Een vis, die niet al te groot is, wordt van kop tot staart opgegeten zodat onder het nest geen restanten te vinden zullen zijn. Ook zal een arend die vanuit de Eempolder aan komt vliegen met een vogel in zijn klauwen, eerder gezien worden dan een arend die een vis vangt in de buurt van het eiland. Ook al suggereren de cijfers anders, het is aannemelijk dat vissen tot de favoriete prooidieren van de arend behoren. Vissen kunnen, zoals gezegd, volledig opgegeten worden zonder hinderlijke veren, botten of huid, die bij het eten in de weg zitten. Bovendien is een vis die aan de oppervlakte zwemt een relatief gemakkelijker te grijpen prooi. Er zijn meerdere waarnemingen van een arend die met ogenschijnlijk gemak een vis uit het water licht en Ellen de Bruin ziet op 12 januari zelfs hoe een arend met één poot op nonchalante wijze een vis uit het water grijpt. Dat is natuurlijk een andersoortige inspanning dan de uitputtingsslag om een meerkoet te vangen.

Een bijzondere waarneming deed Buddy van Nieuwenhoven die op 1 juli een ooievaar langs ziet zweven. Geen zeldzaamheid, maar plotseling komt een zeearend in volle vaart aanvliegen,

die de ooievaar met gestrekte poten attaqueert. De vogels maken enkele buitelingen in de lucht waarna de arend het voor gezien houdt. Het is mogelijk dat de arend de ooievaar als een mogelijke prooi beschouwd heeft, maar waarschijnlijker is dat deze aanval het gevolg was van een foutieve determinatie en dat de arend in de langs vliegende ooievaar een soortgenoot zag die zijn territorium was binnengedrongen.

zeearend versus ooievaar

De toekomst

Het is verheugend dat de gebiedscoöperatie Gastvrije Randmeren op 1 juni bekend heeft gemaakt dat ze afziet van de plannen om de Dode Hond toeristisch te gaan ontwikkelen. Natuurorganisaties vonden het sowieso geen goed plan om een Natura 2000-gebied te gaan exploiteren. De arenden hebben in 2018 de argumentatie extra kracht bijgezet door op deze plek hun territorium af te bakenen. Wat betreft de beschikbaarheid van prooidieren ziet het beeld er ook gunstig uit. De zeearend heeft een gevarieerd dieet en kan profiteren van de vrij rijke visstand in het Eemmeer. Een andere prooigroep vormt het waterwild waarvan er enorme aantallen in het Eemmeer en aangrenzende Eempolder pleisteren. In de maanden juni, juli en augustus verblijven er meer dan 10.000 ruiende vogels, met name

meerkoeten, krakeenden, kuifeenden en casarca's. Hans van Oosterhout nam op 4 juli waar dat een zeearend één van de casarca's probeerde te vangen. Zonder succes overigens, maar oefening baart kunst, en het is goed mogelijk dat zeearenden weten te profiteren van het feit dat de ruiende vogels gedurende enkele weken niet kunnen vliegen.

Hoewel er geen recente waarnemingen zijn gedaan van een vangst van een

gans door een arend, vormen de verschillende ganzensoorten qua biomassa in potentie een belangrijke prooigroep. Er broeden honderden brand- en grauwe ganzen in het gebied en in de winter pleisteren er tienduizenden kol- en brandganzen. De beheerders van Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten spannen zich in om het aantal overzomerende ganzen te reduceren dus vanuit die kant zal de overstap naar de gans van harte toegejuicht worden. Als de arenden erin zullen slagen om een effectieve strategie te ontwikkelen om ganzen te vangen, dan is er bijna geen bovengrens aan de draagkracht van het gebied en kunnen we een forse toename van het aantal broedende arenden verwachten.

De vestiging van een nieuwe toppredator zal invloed hebben op de voedselketen en het evenwicht in het gebied doen verschuiven, vergelijkbaar

met de veranderingen die enkele decennia geleden zijn opgetreden na de terugkeer van de havik. Hoe dit uit zal pakken is onvoorspelbaar en juist dat is één van de interessante aspecten voor ons als natuurliefhebbers, want geef de natuur de ruimte en er ontwikkelt zich ongeënsceerd een fascinerend schouwspel.

Nawoord

Rik van de Starre is de eerste die een vliegvlug jong heeft gezien. Tijdens het aflezen van geringde casarca's in het Eemmeer op 20 juli zag hij op de westpunt van de Dode Hond een jonge zeearend met zijn eerste onhandige vliegmanoeuvres.

Op 22 juli hebben we nog een bezoek gebracht aan de nestlocatie waar we geconstateerd hebben dat er geen jong meer op het nest zat.

We concluderen dat dit broedgeval succesvol is verlopen met één uitgevlogen jong. Een fantastisch resultaat voor het jonge arendpaar.

Dankwoord

Dank aan de beheerders van Natuurmonumenten (Jan Roodhart) en Staatsbosbeheer (Roderick van der Poel) die daadkrachtig maatregelen hebben genomen om de Dode Hond optimaal te beschermen. Dank ook aan degene die direct hebben bijgedragen aan het toezicht op de bescherming van het gebied: Dirk Jan Pater, Roy Mes en de waterpolitie.

De meeste waarnemingen zijn gedaan door Iwan Vermeij en Buddy van Nieuwenhoven, die niet alleen een zeer scherp oog hebben maar ook belangrijke momenten fotografisch wisten vast te leggen.

Iwan, Buddy, Juun de Boer, Huub Casander, Anco Driessen, Dirk Prop, Piet Spoorenberg, Joke van Velsen en Hugo Weenen verzamelden waarnemingen onder soms barre omstandigheden ('de Russische beer') gedurende onder andere drie arenddagen in maart.

Foto's: De arenden op de foto's zijn de broedvogels van de Dode Hond. De foto's zijn gemaakt door Iwan Vermeij en Buddy van Nieuwenhoven in het voorjaar van 2018. ■

Literatuur

Meeuwissen, G. & J.H. Venema, 2018. Eerste broedgeval van de zeearend in de provincie Groningen in 2017. De Grauwe Gors 2018.

Prop, D., 2017. Broedvogels van de Dode Hond 2017. Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken. Rapport 260.

Van Rijn, S.H.M. & J.J.A. Dekker, 2016. Zeearenden in Nederland. Een kennisoverzicht van de verzamelde gegevens tot en met 2016. Rapport 2016-03. Jasja Dekker Dierecologie & Delta Milieu, Arnhem/Culemborg.

www.waarneming.nl
(gooi.waarneming.nl). Hisko de Vries

Een bleke 'huismus'

Paul van der Poel

tapuit

Vanuit onze woonkamer zien we in de top van een conifeer bij een van onze burens regelmatig vogels landen. De ene keer een merel man, die gaat zingen, dan weer eens een spreeuw of Turkse tortel. Meestal is het echter een huismus. Op 11 juni meende ik in eerste instantie een erg bleke huismus te zien neerstrijken. Omdat we net een paar dagen terug waren van Lesbos zei ik grappender wijs, dat het wel leek of we een oostelijke blonde tapuit hadden meegenomen. Met de verrekijker bleek het om een man tapuit te gaan, die ons midden in Huizen verraste. Toen ik mijn fototoestel pakte was de vogel inmiddels naar het dak gevlogen, waar hij geruime tijd bleef zitten (zie foto). ■

GEDICHTEN

De blauwe reiger

Holland op zijn smalst
en op zijn grauwt, uitgeknipt zink
tegen bleke, strakke sloten.

In sombere nesten gesteun
of een boerin wordt gesmoord.

In rauwe herfstnachten
een nog rauwere kreet
over Loevestuin,
wel zuidwaarts.

Hans Warren

*Uit: Betreffende vogels
(uitgeverij Erven Th. Rap, Amsterdam)*

Langs de vloedlijn

Hoe voelt het voor die eidereend niet meer
op deining te drijven, door het water
achtergelaten te zijn in het slijkgras,
op haar rug, vlerken gespreid
onder de zon van september - als wilde zij,
nog niet verregend tot warboel
van botten en veren, nog net eend, maar
niet in staat dat peilloze blauw
boven haar te bevliesen, hier liggend en
dood, nu pas werkelijk paren.

C.O. Jellema

*Uit: Stemtest
(uitgeverij Querido, Amsterdam)*

Polder, Pier en Gooimeerkust

Sytze Poelstra

zwarte ibis

Hugo Weenen

grutto

Paul van der Poel

tureluur

Paul van der Poel

Op 21 april jl. nam ik deel aan een excursie met een aantal kennissen in het Eempoldergebied, geleid door een gids van Natuurmonumenten. Hieronder volgt een korte impressie.

Vanuit de Theetuin in Eemnes lopen we naar de Meentweg en van daar de Meentdijk op, de grens tussen het Eempoldergebied en de Blaricumse Oostermeentpolder.

Daar vandaan zijn beide gebieden goed te overzien en krijgen we al snel de bekende weidevogels als Kievit, grutto, scholekster en tureluur in het vizier. Ook kleine zangers, waaronder rietgors en rietzanger zijn te zien en te horen, de laatste zelfs in

balts/zangvlucht. Verder geven graspieper en gele kwikstaart blijk van hun aanwezigheid.

Tevens laten de bergeend, de krakeend en de slobeend zich zien. Opeens ontstaat er enige opwinding binnen de excursiegroep.

“Een ibis!” wordt er geroepen en inderdaad, duidelijk zichtbaar en op tamelijk geringe afstand vliegt er een heilige ibis langs. De gebogen snavel en zwarte nek, een wit lichaam en de zwarte achterrand van de vleugels vallen iedereen op.

Terug bij de Theetuin worden wij verwelkomd door twee ooievaars op het nest, die daar uitbundig aan het kleppen zijn. Maar het is vooral de heilige ibis waarover nog lang wordt nagepraat en ik herinner mij, dat deze soort ook gedurende een aantal weken in oktober 2016 in het Eempoldergebied werd waargenomen.

Twee dagen later bevind ik mij op het grote parkeerterrein bij de Huizer Pier. Plotseling gaat er een vlucht eenden van diverse pluimage de lucht in en dan is het zaak attent te zijn op het verdere buitengebeuren. Een grote roofvogel komt aanvliegen en cirkelt enige tijd boven het gebied. Mooi zijn de brede bruine vleugels, de forse kop en de helderwitte staart te zien. Inderdaad, een zeearend, een fraai adult exemplaar! De vogel cirkelt allengs hoger en wordt een stipje, maar duidelijk is te zien dat hij tenslotte in ongeveer oostelijke richting verdwijnt.

Op 26 april een fietstochtje door de Gooise noordflank. Het is redelijk zonnig weer maar wel waait het stevig en het valt op hoe stil het

in het bos is, afgezien dan van de wind in de boomtoppen, maar de meeste vogels zwijgen. Alleen aan de randen van het bos, dicht bij de bebouwing zijn wat zingende merels te horen. Later, aan de kust van het Gooimeer, komt daar verandering in. Niet één maar zelfs twee nachtegalel zitten daar hevig hun best te doen en bij de beste zanger van die twee blijf ik geruime tijd luisteren.

Dan valt me tussen al dat nachtegalelengeweld opeens een totaal andersoortige zang op, die ik zou willen omschrijven als: 'tie' (1 keer) 'tsetsepsetsewie'. Deze laatste strofe wordt drie keer herhaald, waarna de vogel enige tijd zwijgt. Even later hetzelfde geluid en ik begin te vermoeden dat ik hier met een Cetti's zanger te maken heb; een derde keer weer dat geluid, een tamelijk luide zang! De vogel zelf blijft onzichtbaar, een kenmerkende eigenschap van de soort.

Thuisgekomen even het wereldwijde web opgezocht om te zien of ik het bij het rechte eind heb; op YouTube is een filmpje te vinden met prachtig beeld en geluid van deze soort.

Mijn omschrijving van de zang is wat de klank betreft misschien niet honderd procent nauwkeurig, maar het is dan ook bij veel kleine zangertjes een lastig karwei om hun klanken in leesbare taal weer te geven (wel eens geprobeerd bij een tuinfluiter...). De bovenstaande omschrijving kan echter wel een aanknopingspunt zijn om de soort te kunnen onthouden. Wellicht belangrijker, de dynamiek en structuur van de zang, de enkele noot, dan een heel korte pauze en dan de driemaal herhaalde strofe. Dit komt aardig overeen met de meest gehoorde zang in genoemd filmpje. Enkele malen werd de tweede of derde herhaling door de vogel achterwege gelaten, zoals bij latere waarnemingen bleek.

Sommige Cetti's hebben trouwens geheel eigen varianten bedacht op die zang. Ook dat is in het filmpje terug te horen. Als de vogel echter vasthoudt aan zijn 'standaardrepertoire' is hij niet moeilijk te herkennen. Een complicatie is echter, dat hij de gewoonte heeft na een zanguitbarsting weer minutenlang zijn snavel te houden. Enig geduld strekt hier dan ook tot aanbeveling.

Omdat ik dit een interessante waarneming vond, besloot ik om deze kleine zanger enige tijd in de gaten te houden en bezocht de

waarnemingsplek nog dertien keer, tot ongeveer medio juni 2018.

In het tijdsbestek van ongeveer een uur liet de vogel tot wel twaalf keer zijn opvallende zang horen, wel met wisselende frequentie. Soms werd hij tien,

krakeenden

Paul van der Poel

cetti's zanger

Paul van der Poel

acht, zes of vier keer gehoord en de laatste keer slechts één keer in dat uur. De zangfrequentie nam dus in de loop van de tijd wel aanzienlijk af. De zangpauzes van de vogel werden prima opgevuld met het nachtegalelgezang, het tuinfluitergeprevel, en de mooie balts- en zangvluchten van een grasmus ter plaatse en de langs vliegende en roepende koekoeken!

Soms waren er op het Gooimeer ook nog groepjes krooneenden waar te nemen of een passerende grote zilverreiger. Een ander hoogtepunt was, dat er op 18 mei een zeearend over de waarnemingsplaats vloog. Minutenlang bleef hij boven het gebied cirkelen en won daarbij aan hoogte alvorens in oostelijke richting te verdwijnen.

Maar het meest magisch was toch de aanwezigheid van die kleine onzichtbare druktemaker, de Cetti's zanger!

De nieuwsbrief van onze Vogelwerkgroep van 17 juni sloot dan ook mooi aan op het bovenstaande met de melding dat deze soort in ons werkgebied dit voorjaar niet minder dan dertien territoria heeft ingenomen, waaronder die plek ter hoogte van de Eukenberg aan de Gooimeerkust! ■

In Memoriam Jan van Dijk

Paul Keuning

Op 1 april 2018 is op 92-jarige leeftijd -na een kortstondig ziekbed- Jan van Dijk overleden. Jan was erelid van onze vereniging. In 1967 was hij samen met Jan Bos initiatiefnemer bij de oprichting van onze Vogelwerkgroep. De twee Jannen kenden elkaar in 1966 nog niet toen ze toevallig samen op de dijk bij Muiden door hun verrekijkers stonden te turen naar vogels. Ze raakten aan de praat, vooral ook over de bedreigingen, die van vele kanten het leven van vogels moeilijk maakte. "Daar moeten we samen met alle vogel- en natuurliefhebbers wat

aan doen". Hier waren ze het gauw over eens. Jan Bos, journalist bij de Gooi- en Eemlander, plaatste een artikel in zijn krant, een oproep waar begin '67 meteen al tientallen vogelliefhebbers op af kwamen: het begin van de Vogelwerkgroep het Gooi en Omstreken. Jan Bos was daar wegens zijn werk zelf niet bij aanwezig. Jan van Dijk werd onze eerste voorzitter en ook coördineerde hij 10 jaar lang de vogeltelling in Flevoland. Zuidelijk Flevoland was nog een onbegaanbaar gebied met drijfzand en onafzienbare velden met de

geelbloemige moerasandijvie. Dit kilometers grote moeras, waar geen mens zich in waagde, was een eldorado voor de vogels. Een greep uit de waarnemingen: grote sterns, zwarte sterns en dwergsterns, alle reigersoorten, vijftienduizend kemphanen, oeverlopers en zelfs de Temmincks strandlopers waren te zien op plekken, waar het zwart zag van de muggen. En was er hout nodig voor de torenvalkenkasten? "Kom maar even langs bij Philips Duphar in Weesp" zei Jan, die daar werkte. Daar konden Jelle Harder en anderen door bemiddeling van Jan van Dijk wel wat houten kistjes meenemen. Die kistjes hadden gediend als verpakking voor apparatuur.

Jan zijn grote liefde ging in de eerste plaats uit naar zijn in 1994 overleden vrouw Maria en zijn kinderen. Op de tweede plaats kwamen de planten en de bloemen en daarna de vogels, die hij rond zijn huis tegenover molen 'De Vriendschap' in Weesp tot op het laatst van voer voorzag. Fijn dat Dick Jonkers en Jelle Harder op het laatste moment toch bij de rouwplechtigheid aanwezig konden zijn en nog kort herinneringen hebben opgehaald uit Jan zijn vogelverleden. We wensen Jan zijn kinderen en kleinkinderen sterkte bij het verlies van de spil uit hun familie.

Vogeltreffers

Wil Makinje

Over het algemeen ga ik naar plaatsen waar bijzondere vogels gemeld worden om deze te zien en zo mogelijk op de foto te zetten. Ik gebruik daar "waarneming.nl" en "dutchbirdsalerts.nl" voor. Ook geven vogelvrienden door als er wat interessants te zien is op vogelgebied.

Ik doe dit meestal samen met een vast clubje mensen en we hebben daar een vaste dag in de week voor genomen met name de woensdag. We worden dan ook in het veld de woensdag-vogelclub genoemd.

Geoorde fuut ▲

Deze heb ik genomen in de Oostpolder bij Haren (GR) in het Zuidlaardermeergebied in april tijdens een vogeldag met ons wekelijks vogelclubje waar we op zoek waren naar de witwangstern.

Slangearend ▲

Deze heb ik genomen in juli 2017 in Weesp bij de Nieuwe Keverdijkse polder. Ik had doorgerekregen dat er een Slangenarend zich ophield in onze regio (wat opzich al een bijzondere waarneming is). Deze vogel kwam regelmatig laag over vliegen, zodat de kenmerken goed te zien waren.

Ross' meeuw ►

is in Vlissingen in jan 2018 genomen. Ik ben daar naar toe gegaan nadat er een melding op waarneming.nl was gedaan dat deze zeldzaam vogel (voor het laatst in Nederland in 2011) te zien is en mogelijk te fotograferen. Na lang wachten (het is lang niet zeker of de vogel zich weer laat zien) liet de vogel zich mooi fotograferen.

Noordse pijlstormvogel ►

is gefotografeerd in sept 2017 bij de telpost in Westkapelle. Ik ben naar Westkapelle gegaan omdat er al twee dagen een stevige zuidwester wind waaide en deze wind goed is om zeetrek van vogels in Zeeland te bekijken. Ondanks de harde wind lukte het aardig om meerdere Pijlstormvogels te zien en deze Noordse pijlstormvogel ook op de foto vast te leggen.

Woestijntapuit ►►

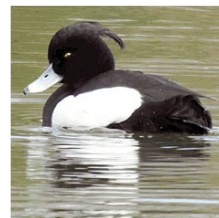
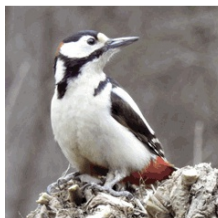
is bij Schiphol in Amsterdam in november 2017 genomen. Ook deze vogel was gemeld op "waarneming.nl" en zat er al een paar dagen. We zijn er met de woensdag-vogelclub naar toegegaan.

Advertentie

Een eigen vogelkijkhut in het Reestdal

Verblijf eens in een 'heidehuisje' met een particuliere kijkhut 'de Turegluur' in het natuurgebied van het Reestdal in Drenthe. Nico de Haan ging u voor: 'Als je niet aangestaard wordt door de Schotse Hooglanders dan word je wel begluurd vanaf de kale topjes van het struikgewas door de roodborsttapuiten. Raven praten in de verte en in het voorjaar jodelt hier de wielewaal'. meer informatie op: www.heidehuisje.nl of bel 06-81525089

Vogelpoep. Pech of geluk?

Het overkomt iedereen wel eens en vaak juist op het verkeerde moment. Flats!!! Vogelpoep op je schouder, je rug of je arm. De eerste gedachte is dat dit het begin is van een slechte dag, dat het geluk niet met je mee zit.

Maar niet iedereen denkt er zo over. Bijgelovige types denken dat zo'n vogelpoepje eigenlijk een teken van geluk is. Net als bij hondenoep. We zeggen toch vaak dat je dan in het

geluk trapt. Misschien een beetje cynisch, maar toch. Maar het verhaal over vogelpoep gaat verder. Zelfs als je grote moeite doet de troep van je kleding te schrobben en het er eindelijk vanaf is, blijft volgens bijgelovige mensen het geluk aan je kleven. Maar niet in alle gevallen. Als je op een schip bent gaat bovenstaande niet op. Zeelieden geloven dat de uitwerpselen niet verwijderd moeten worden, zelfs

niet uit het watervat, tot na de volgende regenbui. Anders veranderd geluk in pech. Oude Britse verhalen vertellen ons weer een ander verhaal. Ze waarschuwen ons dat als vogelmest uit een toren komt het een straf is. In plaats van een zegen. Het verhaal gaat zelfs zo ver dat die poep uit een toren op je kleding een boete is voor het niet dragen van nieuwe kleding tijdens de Pasen.

Veldschetsen

Britannia rules!

Johan de Koning

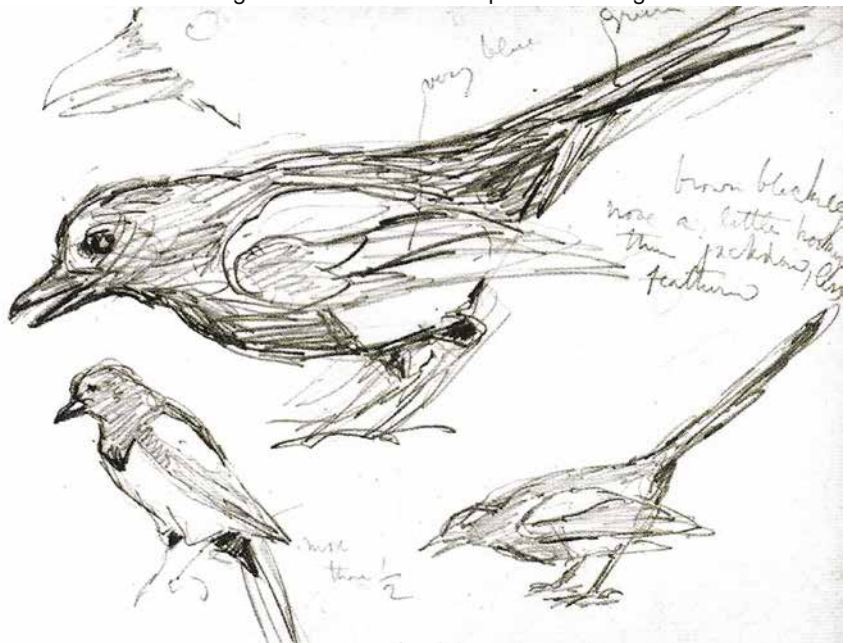
Vogels en kunstenaars hebben een leuke eigenschap gemeen: ze zijn niet geïnteresseerd in grenzen. Vogels vliegen zonder paspoort van noord naar zuid en terug, om te broeden of te overwinteren. En kunstenaars reizen van oost naar west en terug om inspiratie op te doen of geestverwanten te ontmoeten.

Nu steeds meer mensen lijken te denken dat het stoer is om grenzen te sluiten, of vrij verkeer in te perken, is dat een fijne gedachte. Vreemd dat uitgerekend Engeland lijkt weg te drijven van Europa, het land waar zoveel kunstenaars laten zien hoe je vogels met het potlood in de hand beter kunt leren kennen.

Zoek op Amazon naar buitenlandse boeken over het tekenen van vogels, en je vindt hooguit een soort kleurplaten. Maar zet je '.uk' achter het webadres, dan komt de inspiratie je toegewaaid.

Ik kan het niet bewijzen, maar ik denk dat het Lake District de bakermat is. In 2014 maakte ik er een wandeling. Je loopt er over het landgoed waar de beroemde kunstenaar en natuurbeschermer Beatrix Potter leefde. Na haar dood liet ze de originele illustraties voor haar

kinderboeken en haar landgoederen na eerste potlood werd geboren.

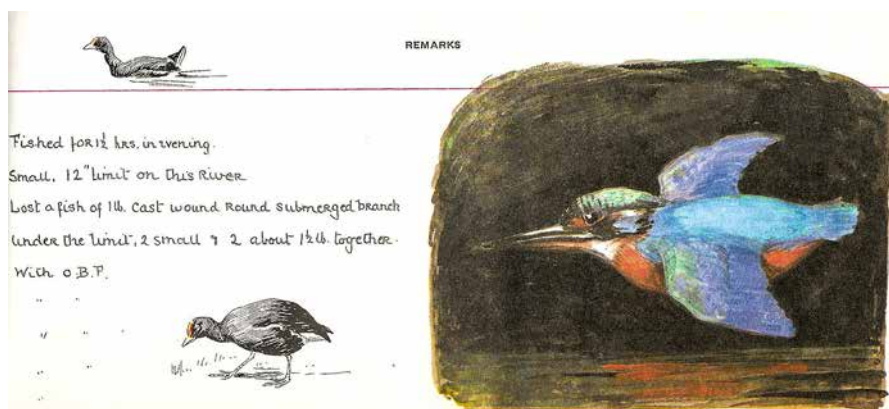
Een veldschets van Beatrix Potter.

aan de National Trust, het Natuurmonumenten van Engeland. Haar beste tip: "Hoe spontaner het genoeg - hoe leuker het resultaat."

Iets verder zie je aan de overkant van het Coniston Lake het landhuis van John Ruskin liggen, de kunsthistoricus, die ook tekenles aan fabrieksarbeiders gaf. Zijn mooiste tip: "Natuur laat je niets zien als je haar enkel probeert te beheersen." En je eindigt bij een plaatsje bij het Derwent Lake, waar het

Maar ook buiten het Lake District tekenen de Britten graag in de natuur. Het mooiste bewijs is wel het visdagboek dat Muriel Foster uit Surrey, onder Londen, van 1913 tot 1947 bijhield. Ze noteerde hierin nauwgezet haar vangsten en maakte ook prachtige tekeningen, niet alleen van vissen, maar ook van vogels, zoals scholeksters, futen en natuurlijk ijsvogels. Ga een keer mee op tekenexcursie en ik laat je de facsimile ervan zien.

Bladzijde uit het visdagboek van Muriel Foster.

En toen? Is Engeland nog altijd leading in het tekenen van natuur en vogels? Mijn favoriete vogeltekenaar is John Busby uit Schotland, ook dus UK. Zijn mooiste tip: "Tekenen is een manier om beter te kijken." Helaas kunnen we Busby sinds 2013 niet meer tot de hedendaagse kunstenaars rekenen.

Maar onlangs was ik weer eens in Londen en bezocht er de oudste boekwinkel, Hatchards, uit 1797. Een

magisch pand met vele verdiepingen, wenteltrappen en houten drempels - alle wanden volgestouwd met boeken. Op de afdeling over tuinieren, op de bovenste etage, zag ik een boekje met leuke tekeningen van pluimvee. Achterin las ik dat de illustrator eerder een succesvol boekje over zangvogels heeft gemaakt. Dat wilde ik zien!

De verkoper adviseerde me er in de kelder naar te informeren. Zodra ik de trappen was afgedaald en de titel had genoemd tegen een lange man met een baard, die me wantrouwend aankeek, stevende hij sneller dan ik hem kon volgen naar een kast met

forse natuurboeken en een enkel kleinood, dat hij er direct uit opdreef: Birdsong, van Madeleine Floyd. Spontane tekeningen, allesbehalve precies, die je doen denken: "Verrek, zo moet het! Vrijheid en spontaniteit, daar draait het nog steeds om!" Het boekje is uitgegevens door de National Trust. Daar zullen ze gedacht hebben: als je zulke leuke tekeningen hebt, kun je er vast nog meer geld mee verdienen. Dus zijn ze inmiddels ook gereproduceerd op theeserviezen en theedoeken. Tot mijn verrassing kwam ik die laatste tegen in Nederland, in de gift shop van de Hortus Botanicus in Leiden. Britannia rules, ook vandaag.

Tekening van Madeleine Floyd.

Literatuur

Floyd, M., 2010. Birdsong. London, National Trust Books.

Foster, M., 1980. Muriel Foster's Fishing Diary. New York, The Viking Press.

Stevenson Hobs, A., 2005. Beatrix Potter, Artist and illustrator. London, Frederic Warne.

EEN 'MERKWAARDIGE' DUIF

Simon Holzenspies

Eind mei zit ik op een klein krukje in de tuin, vol met geluiden van vogels, snoeiresten in kleinere stukken te knippen. Zo blijft dit snoeiafval altijd in de tuin, zal verteren en vervolgens verspreid in de tuin een voedingsbodem vormen voor planten en insecten. Veel vogels komen weer op de insecten af en de tuin zit dan ook vol met vogels. Daaronder zijn nu o.a. veel grote bonte spechten met hun jongen met rode petjes en de 'blauwe' petjes van jonge spreeuwen. Verder mussen, heel veel en verschillende soorten mezen, merels, een lijster, verschillende soorten vinken en een goudhaanpaartje met jongen. Ook een vast groepje kauwtjes en enkele

sperwer

gaaien, maar er zijn ook andere dieren zoals jonge vossen, egels, ringslangen en jonge eekhoorns met hun ouders.

En dan opeens is er in een grote schijnycypress het gefladder van, zo te horen, een duif, die vervolgens op zes meter afstand naast me in het gras gaat zitten en daar iets opeet. Ik kan de duif dan door het gras heen, alleen van boven en van opzij zien. Het is precies een houtduif maar dan wel een met 'merkwaardige' kopveren.

De 'merkwaardige duif' is net als veel andere vogels in de tuin niet bang voor me en blijft rustig zitten eten als ik opsta en het huis in- en uitloop om een kleine camera te halen om deze vogel met 'afwijkende kopveren' te filmen.

Als ik terug kom is de duif er nog steeds en hij kijkt me tijdens het eten regelmatig aan. Nadat hij zo'n tien minuten gefilmd is vliegt hij rustig weg. Als ik ga kijken wat hij daar zat te eten, is daar helemaal niets te vinden behalve twee veertjes van een mus. Er liggen echter overal veren van verschillende vogels in de tuin.

De filmbeelden laten zien, dat de 'merkwaardige duif', die zich ongestoord liet filmen, een sperwer is. De beelden laten duidelijk zien dat de sperwer met lege klauwen wegvliegt en tijdens de maaltijd botjes in zijn snavel heeft en af en toe naar mij opkijkt. Tussen zijn poten heeft hij een musje. Op de bijstaande afbeeldingen zijn de sperwer, de staartveren en de vleugels met veren van het musje, duidelijk te zien tussen de klauwen van de sperwer. Hij heeft het musje letterlijk, geheel, op de twee gevonden veren na, met bot en veren opgegeten.

Lepelaargewoonten/ lepelaargenoten

Dick Jonkers

Vanaf zijn jeugd houdt de auteur, Ernst Poorter, zich al bezig met het bestuderen van lepelaars. Hij woonde toen in Baarn en zwierf al rond bij het Naardermeer en in Eemland. Na zijn biologiestudie bleef hij zich bezighouden met deze soort en wijdde daar enkele tientallen publicaties aan. De kroon op zijn werk is dit prachtige boek, dat hij in eigen beheer heeft uitgegeven. Letterlijk en figuurlijk is het een lijvig boekwerk geworden. Het weegt iets meer dan een kilo en heeft een A4 formaat. De kern wordt gevormd door honderd bladzijden, die maar liefst 315 kleurenfoto's inclusief enkele nostalgische kleurenprenten bevatten. Het leven van de lepelaar wordt aanschouwelijk in beeld gebracht. De elf hoofdstukken geven het levenswerk van de auteur goed weer. Het is een prestatie van formaat van de 80-jarige auteur dat hij het leven

van de lepelaar op deze wijze heeft ontsloten. Daarbij schuwt hij de details niet, maar dit alles brengt hij op een onderhoudende wijze. In zo'n omvangrijke studie mogen tabellen en grafieken niet ontbreken, en die komen dan ook verspreid voor door het hele werk. Wie daar wars van is, kan ze gewoon overslaan. Kronieken van broedplaatsen, voedselgebieden en pleisterplaatsen worden gepresenteerd. Daaronder natuurlijk het Naardermeer en ruime omgeving. Zo ook alle informatie die met zijn voedsel en voorplanting samenhangt. Een apart hoofdstuk wordt gewijd aan dispersie, de min of meer willekeurige verspreiding over het leefgebied en de ogenschijnlijke trek van de jonge lepelaars. Verder worden onder andere trek, overleving, sterfte en de ontwikkelingen van de stand in binnen- en buitenland beschreven. Er blijft maar

weinig onbesproken. Ik ben zeer veel over de lepelaar aan de weet gekomen. De tijd die werd gestoken in het lezen van het boeiende geheel was de moeite meer dan waard.

Van harte aanbevolen!

Literatuur

Poorter, E. 2018: Lepelaargewoonten/Lepelaargenoten. 417 bladzijden. Gebonden. Uitgeverij 'Op de Wierde', Groningen. ISBN 978-90-88286-0-3. Prijs: € 43,25. Verkrijgbaar door overschrijving van het vermelde bedrag naar NL95 ASNB 0707 4766 15, o.v.v. naam en adres t.n.v. E.P.R. Poorter, Groningen.

lepelaar

Hans Hover

Vogels kijken op het eiland Sal (Kaapverdië)

Rob Moolenbeek

Summary: A one week holiday on the island Sal (Cape Verde Islands) in February 2018 resulted in at least 24 species of birds. Remarkable was a flavistic Spanish sparrow in a flock of about 40 normal coloured Spanish sparrows near Terra Boa.

Het koude winterweer deed ons dit jaar besluiten om eens een weekje (13 -20 februari 2018) naar Kaapverdië te gaan. De Kaapverdische eilanden liggen in de Atlantische oceaan, zo'n 700 km uit de kust van Senegal. Om deze eilanden-

groep eens uit te proberen kozen we een goedkope reis naar het eiland Sal. Op 13 februari 2018 landden we op het vliegveld nabij de hoofdstad Espargos en van daaruit werden we door reisorganisatie Tui naar ons hotelletje in Santa Maria gebracht. Een eenvoudig maar op zich prima hotel. Onderweg viel het al wel direct op dat het hele eiland gortdroog was met heel, heel weinig begroeiing. En het gevolg was dat er ook heel, heel weinig vogels te zien waren. Wel zagen we meteen de eerste dag één van de vier endemische

soorten, nl. de Kaapverdische mus. Een prachtig vogeltje, dat zich nagenoeg hetzelfde gedraagt als onze wat forsere huismus en op het hele eiland redelijk algemeen voorkomt. Verder zagen we in en rond Santa Maria wat koereigers (bleek redelijk algemeen op het eiland) en vanuit de hotelkamer zag en hoorde je regelmatig de grote Kaapverdische torenvalk. Het is de ondersoort *Falco tinnunculus alexandri*. Deze roofvogel zagen we nog op twee of drie andere plekken op Sal. In het stadje Santa Maria en de omliggende stranden zagen we behalve wat tamme duiven geen andere vogels. Maar net buiten het stadje zijn de enigszins buiten gebruik geraakte zoutpannen, de zgn. salina's. De meeste waren compleet droog met alleen een dikke laag zout; maar enkele bevatten nog wat water. Dit bleek een van de meest interessante plekken op Sal. We zagen hier een steltkluut, een regenwulp, een bosruiter, 5 kemphanen, 4 groenpootruiters, zo'n 40 drieteenstrandlopers en meer dan 60 steenlopers. Lastiger, en zonder telescoop, waren enkele strandlopers, vermoedelijk Temminck of kleine strandlopers.

Terra Boa vuilnisstort

Rob Moolenbeek

Ook liepen hier wat plevieren rond. We noteerden enkele kleine -, strand - en bontbekplevieren. Om de soortenlijst toch nog wat uit te breiden besloten we om twee dagen een auto te huren en het noordelijke onbewoonde deel van het eiland te verkennen.

Dat onbewoonde deel begint al direct boven Espargos. Je rijdt door een kleine krottenwijk heen en hier zien we tussen een ongelooflijke hoeveelheid rommel enkele vreemde, voor mij onbekende vogels. Zijn het nou mussen of is het een leeuwerik. Het blijken zwartkruinvinkleeuweriken [deze naam verzin ik echt niet nu ter plekke...] te zijn. Als we Terra Boa (een basaltrots) naderen zien we tussen wat lage struikjes een groep van zo'n 40 mussen foerageren. Als we dichterbij komen blijken het Spaanse mussen te zijn. Heel opvallend is een geel gekleurd mannetje [flavisme] dat we

een dag later ook weer tussen de groep zien. Voor mij waren twee renvogels daar een hoogtepunt, ze lieten zich prachtig zien. Ook zien we nog enkele paren witbandleeuweriken en komen her en der in deze droge woestijn rosse woestijnleeuweriken voor.

Ongelooflijk maar waar, bij Terra Boa wordt al het afval van Sal in de open lucht gestort. Dit alles tegen een prachtige basalten rotsformatie die aan de achterkant een paartje grote Kaapverdische torenvalken herbergt. Een aantal bruinnekraven zat te wachten tot enkele lokale bewoners alle vuilniszakken hadden opengetrokken op zoek naar iets bruikbaar. Het afval, vooral bestaande uit veel plastic en blikken, verspreid zich over vele kilometers van het eiland. Ik zag nimmer zoveel afval, vooral plastic in het 'wild'. Ook langs de ruige kusten lagen soms dikke lagen plastic flessen.

Her en der zien we langs de kust wat steenlopers en bij Fontona zien we een visarend langs vliegen. Verder aan de rand van het krottenwijkje nog enkele roodoogtortelduiven en wat geïntroduceerde huismussen. Vlakbij Santa Maria nemen we nog een middelste zilverreiger waar en bij ons vertrek staan er in een grote watervlakte nog een drietal steltkluten. Opvallend was, dat we op een eiland omringd door zee, geen enkele meeuw of stern hebben gezien. Na een week hadden we minimaal 24 soorten vogels gezien. Achteraf blijkt dat niet eens zo gek voor een weekje Sal.

En, denk eraan op het eiland Sal is nergens een fatsoenlijke plattegrond verkrijgbaar. Prima kaarten van alle eilanden kun je bestellen www.ab-kartenverlag.com. Dank aan Attila Bertalan voor het beschikbaar stellen van het overzichtskaartje.

Koereigers in krottenwijk EspargosT

Rob Moolenbeek

boerenzwaluwen

Jelle Hogenbirk

Zwaluwenexcursie Huizen op zondag 1 juli 2018

Janneke van der Sluis

De groep vertrekt onder leiding van Mieke Pieren-Olijhoek richting haven. Daar staat een huiszwaluwentil.

Om te nestelen heeft de huiszwaluw (oude) huizen nodig met overhangende daken. Door onze manier van huizenbouw zijn er steeds minder van deze nestelplekjes.

Daarom is o.a. de zwaluwentil bedacht. In onze regio staat er een aantal, maar de Huizer til is het meest succesvol.

Kunstnestjes zijn tegen de onderkant geplakt en vier ervan hebben huurders. Mieke vertelt dat de broedsels in verschillende stadia zijn en hoe je dat kan zien. Als de zwaluw vanaf de rand van het nest voert, zijn de jongen al groter en gaat de ouder niet meer in het nest. Wij horen de jongen piepen in de nesten. Helaas zijn ze nog niet zo groot dat hun koppies naar buiten steken. De

ouder (of oudere jonge) gaat ondanks de 'bommetjes', geproduceerd door de jongen, gewoon door met voeren.

Volgend doel is een bezoek aan de oeverzwaluwenmuur, maar dat loopt anders. Langs de pier ligt een schip met een berg zand erop. Op deze zandberg zit een grote groep oeverzwaluwen. Het lijkt alsof ze proberen daar te nestelen. Wij kunnen ze in ieder geval mooi van dichtbij bekijken.

In vlucht is het nog lastig om te zien welke zwaluw je spot. Mieke vertelt hoe je snel kunt zien om welke zwaluw het gaat. De oeverzwaluw is bruin en is de kleinste, de boeren de grootste met de langste vleugels en de huis zit ertussen in met een witte stuit. De gierzwaluw is

het makkelijkst te herkennen, maar ja, dat is dan weer een nepzwaluw. Na een tijdje begin ik verschil te zien.

Tussen de eilandjes spotten we diverse eenden. Een tafeleend, de krooneend en een kuifeend met jonkies.

Ook zien wij opvallend veel... ja, wat zijn het? Krakeenden? Vrouwtjes wilde eend? Verwarring alom. Het zijn woorden. Trekhaak, spiegels, alles is eraf gesloopt. Door het eclipskleed zagen wij het ook even niet meer. Dat is nou zo leuk aan vogelen, ik zal nooit uitgeleerd raken.

Mieke, bedankt voor deze leuke, leerzame ochtend.

de foto van oeverzwaluwen op de achteromslag is van Hugo Weenen.(red.)

Man torenvalk breekt zijn aanval af.

De torenvalk

Carel de Vink

De torenvalk, nieuwkomer op de Rode Lijst. Het is bepaald geen compliment wanneer een 'algemene' vogel op die lijst terecht komt. De vraag is natuurlijk: dankzij wie heeft hij deze oneervolle vermelding gekregen? Is het zijn eigen slordigheid, zijn kieskeurigheid wellicht, die hem daar een plaats verwierf? Of zijn het mensen (wij dus) die hem zo ver gebracht hebben? Toegegeven, de Rode Lijst is een menselijk product, waarmee we de mate van kwetsbaarheid van soorten proberen aan te duiden. Geen torenvalk die zijn 'duimvinger' ervoor zal hebben opgestoken. Het feit is dat we het nodig vinden om deze kleine rover een etiket mee te geven: rode lijster.

Kampioen van de jaren zestig

In de jaren dat de lijst van roofvogels bijna geheel uit 'rood-dieprood en inktzwarte' noteringen bestond, was er nog maar één uitzondering in Nederland. Terwijl ik als beginnend vogelaar stapje voor stapje de eerste waarnemingen kon noteren van de buizerd (1965), bruine kiekendief (1967), boomvalk (1968), sperwer (1972), wespendif (1974) en havik (1976), ontbrak in mijn schriftje, dat in september 1966 begon, de waarneming van mijn eerste torenvalk. Niet omdat ik die niet zag. Er kwamen genoeg torenvalkwaarnemingen in, maar de eerste waarneming moet al veel eerder geweest zijn. Misschien was ik net 6 jaar: In de late lente hing boven onze straat een vogel. Slank, lange staart. Misschien iets langer, maar slanker dan een postduif. Hij fladderde alsof hij niet weg kon komen. Zoiets als een nachtvlinder die tegen de ruit naar buiten probeert te komen. Mijn vader ziet me kijken: "Zie je dat?"

Die vogel is aan het bidden voor het eten. Het is een torenvalk." De fladderaar schoof een tiental meters op. Wat zocht hij dan te eten langs de dakgoot? Dat wordt al snel duidelijk: een luid krijsend, jong huismusje verdween met de valk het luchtruim in. Dat zal ik in de jaren erna nog geregeld zien. De torenvalk, die zijn oogst zoekt langs de pannendaken. Meermalen was een musje de pineut. Mogelijk, maar dat kan ik niet met zekerheid zeggen, onderging ook weleens een jonge gierzwaluw in de nestopening dat noodlot. Tot in hartje stad kon je de torenvalk zo zien jagen. De nieuwbouwwijken, met hun braakliggende bouwterreinen, herbergden na de lente jagende torenvalken, op zoek naar muizen. Recent heb ik dat nooit meer gezien. Een torenvalk binnen de bebouwing is nu in Eemland, Gooi- en Vechtstreek een raar fenomeen. Wat maakte dat hij niet meedeelde in de malaise onder roofvogels? Wat is de oorzaak, dat

Falco tinnunculus nu toch in de knel zit? Zozeer zelfs, dat hij op de Rode Lijst staat als kwetsbaar?

Menukaart

Volgens de literatuur had de stand van de torenvalk ook in de zestiger jaren van de vorige eeuw te lijden onder de vergiftiging door bestrijdingsmiddelen in de landbouw. Dat deze roofvogel het relatief goed bleef doen, had misschien te maken met zijn menu. Anders dan bijvoorbeeld buizerd en havik, eet hij kleine prooien en geen aas. De torenvalk kent het gedrag van zijn stapelvoedsel, de veldmuis. Hij bewaakt de uitgang van diens holletje. Op gezette tijden komt de veldmuis naar buiten om te eten en om te urineren en poepen. Dan is het zaak deze te pakken. Voordat een familie is geëlimineerd, zijn er ondergronds alweer nieuwe jonge muisjes. Zoals mijn eerste torenvalk bij de uitgang van een mussennest wachtte op zijn prooi, doet hij dat nu zittend op een paaltje of hek, of 'biddend' bij een muizenhol.

Vergiftigde muizen stierven ondergronds. De torenvalk zal daardoor toch ook wel een gebrek aan voedsel gekend hebben. Joeg dat hem naar de stad? In ieder geval kreeg hij, met naast gif-gevoelige, zaadetende veldmuizen ook insectenetende spitsmuizen als tweede keus en jonge mussen als tijdelijke aanvulling, minder gestapeld landbouwgif binnen. Inmiddels blijkt de buizerd, die toen bijna verdween uit ons land, de kampioen van de jaren '60 ruimschoots te zijn gepasseerd als talrijkste roofvogelsoort. Het aantal broedparen daalt gestaag, met momenteel in de betere muizenjaren nauwelijks 5000 tot 7000 paren. Hooguit is nog maar 40% aanwezig van het aantal paren van 1990.

Specialist

De jachtwijze van de torenvalk is specifiek. Door met de snelheid van de tegenwind te vliegen, blijft de vogel op één plaats in de lucht hangen. Het bekende 'bidden' of 'wiekelen'. Dat kennen we van meer soorten. Buizerd en ruigpootbuizerd, visarend en roodpootvalk, ijsvogel, sterns en in minder duidelijke mate kerkuil en aalscholver verstaan die kunst ook. Vrijwel geen van hen benut deze jachtmethode zo frequent als de torenvalk. Woelmuizen vormen zijn voornaamste prooi. Waarschijnlijk bestaat ongeveer 80% van zijn voedsel uit veldmuizen, aangevuld met andere muizensoorten. Spitsmuizen die hij vangt, bewaart hij nogal eens voor mindere tijden, of hij laat ze weer vallen om op zoek te gaan naar iets beters. In geval van voedselgebrek, maar ook wanneer slecht weer hem parten speelt, worden ook wel hagedissen, slakken en regenwormen en grotere insecten gepakt, zoals hommels en kevers. Deze worden, evenals incidenteel een kleine vogel, nooit in de lucht gegrepen. De torenvalk is een grondjager bij uitstek, maar dan wel vanuit de lucht of, bij windstilte, vanaf een halfhoge uitkijkpost. Bij slecht weer en in de winter is jagen vanaf een paal, of andere hoge zitpost meer effectief. Dat heeft dan te maken met energiebesparing.

Al 'biddend' zie je hem in etappes lager komen, om uiteindelijk zijn geluk te

beproeven met een snelle stootduik. In tegenstelling tot bijvoorbeeld smelleken, boomvalk en slechtvalk, beperkt de torenvalk zijn snelheid tot die duikbeweging. Daarbij luisteren timing en precisie nauw: de valbeweging onder hoge snelheid moet bijtijds worden afgeremd. Daarvoor gebruikt hij staart en vleugels als remparachute. Tegelijk moet de aanval precies op tijd leiden tot het uitslaan van de klauwen naar de prooi. Een ervaren torenvalk zou ongeveer bij een op de vier aanvallen succesvol zijn. Jonge vogels grijpen veel vaker mis en scoren slechts 1 op 10. Een jagende torenvalk wordt vaak 'gemobd' door kleine vogels, zoals boerenzwaluwen en witte kwikstaarten. Die omringen de rover luid roepend, waarbij ze voldoende hoogte en afstand houden. Toch zal een torenvalk er niet gauw in slagen om een vogeltje uit de lucht te plukken. Hij blijft een jager van de bodem.

Achtervolgingsvluchten staan niet in zijn gedragscode. Zijn prooi spoort hij, wanneer het om muizen gaat, op met zijn vermogen om de ultraviolette straling van hun urine waar te nemen. In periodes met plaatselijk optredende muizenplagen zien we concentraties ontstaan. Vogels verlaten dan hun territorium om te profiteren van zo'n piekmoment. Voor het overige zijn torenvalken behoorlijk plaatstrouw. Anders dan bij uilen vind je in de braakbal van een valk nooit de botjes terug van zijn prooi. Zijn maagzuur moet dus behoorlijk sterk zijn. Slechts het 'bont' of de veertjes of dekschildjes worden uitgespuwd. De overdadige kalkstrepen bij een nest of slaapplek verraden dat botjes gewoon worden verteerd. Kolonievorming, zoals die elders in Europa wel wordt waargenomen, is uit ons land alleen uit het grijze verleden bekend. Dat was in de periode, waarin de torenvalk nog talrijk aanwezig was.

Ongenode lifter

Gronings onderzoek onder veldmuizen leverde een ontdekking op, die gevolgen heeft voor de torenvalk. Veldmuizen kunnen last hebben van een parasiet. Aangetaste muizen vormen een makkelijke prooi voor de torenvalk. De desbetreffende parasiet

plant zich in diens darmen geslachtelijk voort. Terwijl de muis duidelijk verzwakt door aanwezigheid van de *Sarcocystis cernae*, zijn bij de valken geen nadelige gevolgen vastgesteld. Is deze 'lifter' dus wel parasiet bij de grasertertjes, maar slechts commensaal bij de predator? Overigens rijst de vraag of deze eencellige ook gebruik maakt van de darmkanalen van andere muizeneters.

Waar de medewerkers van de RUG ook onderzoek naar deden, was naar het energieverbruik en de energiebehoefte onder torenvalken. Om te voorzien in voldoende energie, heeft een torenvalk aan 4 tot 5 veldmuizen per dag genoeg. Deze worden op gunstige momenten bejaagd. Dat doet de valk gedurende 4 tot 4,5 uur. Zijn manier van jagen kost veel energie. Zelfs in periodes dat de jongen gevoerd moeten worden, jaagt het mannetje niet langer dan dat aantal uren. In die beperkte tijd moet hij voor het jonge spul en het vrouwtje elk minstens 4 muizen bemachtigen. Bij een aantal van 5 of 6 jongen komt dat neer op ruim dertig stuks!

Luiwammes

In tegenstelling tot zeer actief jagende soorten valken, zoals de boomvalk en smelleken, is de torenvalk een vogel met veel rustmomenten. Op gezette tijden, afgestemd op de 'plaspauzes' van zijn voornaamste prooi -de veldmuis- klimt hij de lucht in. Verder zit hij op de uitkijk, altijd alert: een meevallertje kan zich zomaar voordoen. Maar ook een plotselinge dreiging. Ooit zag ik een havikvrouw de volle aanval openen op een biddende torenvalkman. Deze pareerde de aanval door zich in de lucht op zijn rug te keren en zijn klauwen naar de aanvalleur uit te slaan. Met succes. Mogelijk vormt ook de slechtvalk een bedreiging en weet de boomarter jonge torenvalken te vinden. Maar beide opties worden door de literatuur niet ondersteund. Met een gemiddelde van 5 jonge vogels per broedsel en een sterfte onder eerstejaars vogels van ongeveer 60 à 70% zou een sterke vogel als deze valk zich goed moeten kunnen handhaven. De levensverwachting van een torenvalk bedraagt gemiddeld 8 tot maximaal 16 jaar. De reproductie zou

dus voldoende moeten zijn om het aantal op peil te houden. Toch neemt het broedbestand in Nederland na het aanvankelijke herstel in de jaren '80, sinds 1990 gestaag af. Voor een deel wordt dit geweten aan de toename van de havik en buizerd. De eerste als predator, de tweede als voedselconcurrent.

Onderling zie je soms een behendige torenvalk een soortgenoot van diens prooi beroven. Kleptoparasitisme wordt dit genoemd. Buizerds en kraaiachtigen weten een torenvalk ook nog weleens een prooi te ontfutselen. Het bidden zien we gewoonlijk op 5 tot 8 meter hoogte beginnen, waarna de vogel in etappes daalt, richting de potentiële prooi. Wanneer een torenvalk hoger in de lucht bidt, gaat dat om territoriaal gedrag. Er wordt aangegeven dat dit gebied bezet is. Hoogtes tot wel 45 meter zijn dan geen uitzondering.

Paarvorming

In het vroege voorjaar werft het warmbruine mannetje, kop en staart helder grijs, zijn partner. In de directe nabijheid van de beoogde nestplaats vliegt manlief rond. Daarbij beschrijft hij cirkels van hooguit enkele tientallen meters, terwijl hij met ondiepe slagen fladderend, luid kekkerend rondvliegt. Daarvan is de Latijnse soortnaam afgeleid; *tinnunculus* betekent 'klingelaar'. Het eenvoudiger getekende, bruine vrouwtje reageert gewoonlijk door neer te strijken op een uitkijkpunt en de kreten te beantwoorden met hoge, mauwende

kreetjes. Het paar kent elkaar dan gewoonlijk al langer. Ze hebben het gebied in de winter met elkaar gedeeld, maar er kan ook sprake zijn van een indringer. Daaraan wordt met schijnaanvallen en veel kabaal te kennen gegeven dat hij of zij niet welkom is. Uiteindelijk eindigt in beide gevallen alle opwinding gewoonlijk met een paring. Het nest wordt gekozen door de man, die het vrouwtje met een muis probeert te verlokken om de gekozen plek te keuren. Daartoe wacht hij met korte kreetjes op het nest, of bij de vliegopening van de kast of nis. Er zijn verhalen bekend van paartjes die elkaar jarenlang trouw bleven. Er wordt echter ook gewag gemaakt van ontrouw, zelfs tijdens het broedseizoen. Tweede broedsels zijn zeldzaam, maar een vervolglegsel na het mislukken van het eerste, komt vaker voor. Vroege legfels zijn groter dan eventueel, door voedselgebrek uitgestelde, latere legfels. Het vrouwtje bebroedt de roodbruine, gespikkelde eieren en verdeelt het aangedragen voedsel onder de jongen. Zij verlaat het nest hooguit bij uitzondering, waarbij het mannetje het warmhouden van eieren of jongen tijdelijk overneemt.

Kastvalk

In muizenarme jaren komt deze specialist niet aan broeden toe. Het gebeurt ook dat bij afname van voedsel het nest wordt opgegeven. Regelmatig terugkerende veldmuispieken, zoals die vroeger voorkwamen, zien we niet meer. Voor een tamelijk eenzijdige

predator als de torenvalk is dat funest. De legselgrootte hangt nauw samen met het voedselaanbod. Vanouds broedden torenvalken in nissen van gebouwen en galmgaten van kerktorens, wat zijn naam ook verklaart. Verder werd er in bosranden gebruik gemaakt van oude ekster- en kraaiennesten. De laatste ook op hoogspanningsmasten. Zelf een nest bouwen is er niet bij. Tegenwoordig broedt het merendeel van de torenvalken bij ons in nestkasten, die speciaal voor hen worden geplaatst in agrarisch land. In buurlanden is het broeden op gebouwen en rotsrichels nog vaak aan de orde. Daarbij wordt niet zelden samen met kauwen of andere holenbroeders genesteld. Ook in Nederland wordt soms het delen van nestkasten met de kerkuil waargenomen. In de Keverdijkse Polder, waar uiteindelijk van broeden werd afgezien, vonden we dit jaar braakballen van beide soorten onder één kast. De verspreiding van deze valk, overigens in lage aantallen, is in Nederland bijna 100% dekkend. Dat verklaart ook het grote aantal streeknamen, zoals klemmer, paalvalk, rode valk, klampvogel en stekker. De torenvalk heeft voorkeur voor halfopen en open landschap, waar hij van bovenaf in de lage begroeiing naar muizen kan speuren.

Mensenvriend

Van oorsprong is de torenvalk bij ons een cultuurvolger. Waar menselijke

braakballen van de torenvalk

Een braakbal van de torenvalk lijkt een klein pingpongballetje met een puntje. Anders dan bij uilen bevat zo'n balletje geen botresten.

activiteit voorzag in broedgelegenheid, geschikt landschap en rijkdom aan muizen, lijkt de mens nu de grootste bedreiger van de 'rode valk'.

Gebouwen worden ongeschikt gemaakt als broedplaats door het afschermen van openingen tegen stadsduiven, en daarmee ook tegen andere hollenbroeders. Ondanks het aanbieden van nestkasten, vaak door agrariërs, die deze muizeneter graag verwelkomen, is nestgelegenheid een beperkende factor. Nog altijd zorgen economische motieven voor het gebruik van indirect schadelijke bestrijdingsmiddelen in de landbouw. Ook aangestuurd door prioriteiten in economisch opzicht, verandert de landbouw ten nadele van veel vogels, waaronder onze valk. De extensieve kleinschaligheid maakt plaats voor intensieve landbouw en uitgestrekte monocultures, waar voor kruiden (en daarmee zaden voor woelmuizen) geen ruimte blijft. De zogenaamde 'nieuwe natuur' lijkt wel enig alternatief te

bieden, maar waar deze te nat wordt, krijgen veldmuizen ook minder kans. Hoge begroeiing maakt veldmuizen voor de torenvalk onbereikbaar.

Tenslotte eist ook het toegenomen verkeer zijn tol. De torenvalk jaagt graag boven wegbermen en wordt daarmee ongewild slachtoffer van de automobilist.

Noodrem

Vraag blijft of de plaatsing op de Rode Lijst voor de torenvalk tot een kentering zal kunnen leiden. Over de hele linie lijkt er wel enig besef te ontstaan dat redding van de planeet niet alleen een kwestie is van het verminderen van de CO²-uitstoot. Insecten dreigen te verdwijnen, vogelpopulaties kwijnen weg, de alarmbellen rinkelen. Zolang de economische groei nog ten koste mag gaan van menselijke waarden en ecologische belangen, schiet het voor de soorten die op de Rode Lijst staan niet op, dus ook niet voor de torenvalk. Het blijft zoeken naar balans in de prioriteiten. Werkt de Rode Lijst als 'eye

opener'? Weten we de noodrem op tijd te vinden? Laat de torenvalk bidden dat dit op tijd gebeurt, voor hem en zijn leefwereld, waar wij als mensen vanouds een onderdeel van zijn. Daarvan willen wij én de torenvalk deel van uit blijven maken.

Literatuur

Boele A., Van Bruggen J., Slaterus R., Vergeer J.-W., & Van der Meij T., 2018. Broedvogels in Nederland in 2016. Sovon-rapport 2018/01, Nijmegen.
Mebs, T. & Schmidt, D., 2008. Roofvogels van Europa, Noord-Afrika en Voor-Azië, Vogelbescherming/Tirion, Baarn.
Van Zomeren, K., 2017. Alle Vogels, Arbeiderspers, Amsterdam.

WIJZIGINGEN LEDENREGISTER

Selectieperiode: 01-04-2018 t/m 30-08-2018

Nieuwe leden:	aantal: 18
Geroyeerde leden:	aantal: 4
Opgezegde leden:	aantal: 6
Overleden leden:	aantal: 1

In verband met de wetgeving in het kader van de privacybescherming kunnen vanaf heden alleen totalen worden weergegeven.

Met de Vogelwerkgroep naar ESTLAND in mei 2018

Evert Constandse, Bertus van den Brink & Bert Roelofs

ganzen

Bertus van den Brink

Er zijn vele landen en streken die voor ons, vogelaars, de moeite waard zijn eens te bezoeken. Als VWG hebben we zo langzamerhand aardig wat van dergelijke gebieden bezocht. Sinds kort kunnen er vogelreizen naar Estland (Estonia) georganiseerd worden. Vroeger was dat praktisch onmogelijk omdat de Baltische staten tot de Sovjet-Unie behoorden, die het voor een groot deel als militair oefenterrein gebruikte. Na jaren, ja zelfs eeuwen, van de meest verschrikkelijke onderdrukking door verschillende (buur)landen (lees 'Baltische zielen' van Jan Brokken) zijn de Baltische staten eindelijk zelfstandig en ontwikkelen ze zich in hoog tempo tot moderne landen. Dit alles ging aan de vogels voorbij. Zij zijn in staat zich van nature vrij te bewegen waarheen zij willen en al jaren maken ze tijdens hun trek een stop in Estland om te ravitailleren en om het juiste tijdstip af te wachten om naar hun broedgebieden in het noorden van Rusland te gaan. Estland is iets groter dan Nederland,

maar heeft slechts 1.2 miljoen inwoners. De Esten spreken er Ests en dat is een 'lastige taal'. Het is een vlak land met kleinschalige landbouw en de nodige bosbouw, maar gelukkig met nog veel ongerepte natuur. De winter is er steenkoud; eind maart gaat het hard dooien; het kruisend ijs ligt dan meters hoog op de stranden. De Oostzee is ondiep, heeft geen eb en vloed, en de dagen worden snel langer. Hierdoor warmt de zee snel op en eind mei kun je erin zwemmen. Het kan er veel regenen en begin voorjaar is er een explosie van muggen. Estland heeft een lange grillige kustlijn en in het binnenland zijn veel meren, laagveengebieden en bossen waar nog volop beren, wolven en lynxen voorkomen. De beste vogelgebieden zijn in het noordwesten, het westen en het oosten aan de grens met Rusland. Met deze informatie zijn we aan de slag gegaan om een reis naar Estonia te organiseren. Het juiste tijdstip uitkiezen (geen regen en muggen), een route langs de drie gebieden uitstippelen en de nodige contacten leggen. Deze

verliepen niet altijd soepel, omdat het oude communistische cultuurtje hier en daar nog bestaat. Voorbeeld: op de 'Dag van de Arbeid' zijn op Tallinn International Airport een aantal autoverhuurders gesloten! Hoe dat zij, op het laatste nippertje lukte het alsnog acht minibusjes te huren voor de groep van maar liefst 48 VWG-ers, die zich voor de reis hadden opgegeven. Na aankomst op 1 mei reden we van Tallinn Airport naar onze eerste bestemming, hotel Promenaadi, in Haapsalu, in het noordwesten. Tijd genoeg dus om vast een beetje te vogelen door via allerlei kustweggetjes naar ons eerste hotel te gaan. Dat was een aangename verrassing. Alle kamers hadden uitzicht op een baai, en vanaf je balkon zag je de zee- en visarenden vliegen en op de vlonder vlak voor het hotel zat een noordse stern. Op 2 mei begon het echt. De eerste dagen bij Haapsalu, reden we voornamelijk langs de kust. Daarna naar Parnu (in het mooiste hotel waar de VWG ooit is geweest) in het

ijseend

Bertus van den Brink

westelijk gebied. Daar gingen de excursies niet alleen langs de kust, maar ook naar gebieden met laagveen en meren. Tenslotte naar het oosten, naar hotel Rehe in Tartu, waar de invloed en de aanwezigheid van de Russen nog sterk aanwezig is. Deze streek wordt gekenmerkt door bossen, laagveen en meren. Onze acht busjes waren in vier groepen verdeeld en elke groep van twee busjes ging zijns weegs. Het zou een reis van bijna 1500 kilometer worden met helaas wat

schade, maar een kniesoor die daar op let. Hulde en dank aan onze chauffeurs. In dit verslag kan alleen een korte impressie van de meest indrukwekkende belevenissen worden gegeven. Door de trek waren er ontelbare zeevogels, zoals diverse soorten zee-eenden en zaagbekken, eiders, ijseenden, brilduikers en roodhalsfuten. Vlak boven zee zag je slierten zwarte zee-eenden niet van zo'n veertig meter, maar van honderden meters lang! In een meer bij

Aardlaa lag een groep ganzen te rusten/foerageren die, toen die werd opgeschrikt, opvloog en zonder overdrijven op vijfduizend exemplaren geschat werd. Een ongelooflijk gezicht! Niet alleen kolganzen, maar let op, er zaten ook dwergganzen tussen. Elke groep kan hier zijn eigen bijzondere ervaringen (de citroenkwikstaart, de grauwe franjepoot, poelruiters, spechten en roofvogels, maar ook elanden en vossen) aan toevoegen, maar dat voert nu te ver. Estland is beroemd om de aanwezigheid van korhoen, auerhoen en hazelhoen; helaas hebben we ze niet allemaal gezien. Door de vele bomen en het dichte struweel is het waarnemen veel lastiger dan bijvoorbeeld in de Extremadura. Maar uit de reacties kunnen we opmaken dat iedereen heeft kunnen genieten en dat Estonia een bestemming is om vaker te bezoeken. We hadden geluk met het weer, droog en zelfs boven de 20° C en de muggen waren nog niet uit hun eitjes gekropen. En in 2019??? Let op de aankondiging van de reünie in november, daar kun je horen waar we in 2019 heengaan. Want je kent het motto van de Commissie Buitenland: 'Ga ééns in je vogelaarsleven mee met een buitenland-reis!'.

citroenkwikstaart

Bertus van den Brink

Uit de vogelbladen

Een duik in de tijdschriften

Samengevat door Paul Keuning

Een identificatiecatalogus in je broekzak

Nuttige apps voor natuurliefhebbers, ditmaal niet alleen over vogels maar ook over beestjes en planten. Deze bespreking werd samengesteld door Victor Eggenhuizen van de Vogel- en Natuurwacht Flevoland en is met zijn toestemming overgenomen uit De Grauwe Gans jrg. 34(1) maart 2018. Startpunt bij deze beschrijving zijn de gratis apps die Victor zelf ook gebruikt. Maar met alle apps die Victor op zijn telefoon heeft staan zou je een heel tijdschrift kunnen vullen. Daarom in dit eerste stuk twee apps die je kunnen helpen bij het identificeren van insecten en vogels.

Obsidentify

Deze app is ontwikkeld door de website Waarneming.nl. Bij nader inzien is het meer een familie van apps, want na de lancering van de eerste versie zijn er inmiddels vier versies voor diverse soortgroepen verschenen en nog zijn die niet allemaal volledig. Er zijn nu aparte apps voor a) insecten: dag- en nachtvlinders, libellen, wantsen en lieveheersbeestjes; b) planten; c) vogels; en d) Papilionidae over de vlindercollectie van het natuurmuseum Naturalis.

Via het forum begreep ik dat ze er bij Waarneming.nl naar streven om dit jaar voor alle soortgroepen voldoende foto's via Waarneming.nl in te voeren, om de app compleet te maken.

De app werkt als volgt. Je komt bijvoorbeeld in het veld een lieveheersbeestje tegen, zonder te weten welke soort het precies is. Je opent de app en maakt een duidelijke foto van dit kevertje. Vervolgens druk je

op de knop ID en de app start met het herkennen van de soort. Op basis van de foto kan het zijn dat de app verschillende resultaten geeft. Herkent de app de soort niet goed, dan krijg je een pop-up in beeld, waarmee je de herkenning kunt verbeteren. Klik je deze pop-up weg, dan verschijnen er een aantal soorten onder de foto. Het rondje ervoor laat zien met welke waarschijnlijkheid het gaat om de betreffende soort. Wanneer het volgens de app 100 % zeker is dat het om een bepaalde soort gaat, zal je een volledig groen rondje zien bij alleen die ene soort. In het scherm met de identificatie kan je vervolgens klikken op diverse bronnen om meer informatie te vinden over de soort die je hebt geselecteerd. Ook kan je ervoor kiezen deze soort door middel van een koppeling met de invoerapp (-> ObsMapp) van 'Waarneming.nl', daar meteen in te voeren.

De recensent van deze app stelt dat hij erg goed werkt bij de herkenning van insecten, wel met wisselende resultaten. Want de techniek achter deze app is, zoals dat zo mooi heet, zelflerend. Dit betekent dat op basis van alle ingevoerde foto's in Waarneming.nl de app zelf beoordeelt welke soort jij net digitaal hebt vastgelegd. Van zeldzame soorten staan er over het algemeen minder foto's op Waarneming.nl, dus krijgt de app moeite met de herkenning. Het zwart lieveheersbeestje is zeldzamer dan de roomgekleurde soortgenoot. Het roomvlek lieveheersbeestje krijgt daarom eerder een groen rondje bij zijn afbeelding, dan het zwarte kevertje. Hierdoor is een nieuwe soort voor

Nederland via deze app ook niet te determineren. Gebruik daarom de uitkomst van deze herkenning app als startpunt, een extra bevestiging via andere determinatiebronnen blijft noodzakelijk, zeker bij de zeldzame soorten.

Voor Android is deze app nu al beschikbaar, maar er wordt hard gewerkt aan de versie voor Apple.

Merlin

De Merlin app is er zowel voor Android als voor Apple en is dus voor veel smartphonegebruikers toegankelijk. De Merlin app is ontwikkeld door de Cornell University en de thuisbasis van deze app ligt in de V.S. De app is alleen bedoeld voor het determineren van vogels en vooralsnog alleen van bepaalde gebieden: Europa, Noord-Amerika en een aantal landen in Midden- en Zuid-Amerika. De app kun je op twee verschillende manieren gebruiken, door middel van een vogelfoto kan je achter de soort komen, of je kan gebruik maken van een simpele sleutel.

Bij gebruik van de sleutel word je door het beantwoorden van vijf vragen naar een determinatie geleid. Eerst wordt gevraagd op welke plek en op welke datum je de vogel hebt gezien. De volgende vraag is: Welke grootte heeft de vogel? Daarna krijg je een overzicht van kleuren te zien, waarbij je maximaal drie kleuren kan kiezen voor de hoofdkleur van de vogel. De laatste vraag gaat over wat de vogel aan het doen was. Vervolgens gaat de app op basis van jouw antwoorden bekijken welke soort het beste bij jouw antwoorden past. De soorten die overeenkomen worden onder elkaar

getoond, je kunt dus meerdere foto's bekijken. Ook kan je detailinformatie opzoeken en het geluid beluisteren van de soort. Deze app is goed te gebruiken als controlemiddel bij je identificatie. De ID's van soorten die veel overeenkomst vertonen worden bij elkaar gepresenteerd, waarna je aan de hand van beschrijving en geluid kunt gaan elimineren. Vogelherkenning via de Merlinapp werkt ongeveer hetzelfde als bij de

apps van Obsidentify. Merlin leidt eerder en zekerder tot een betrouwbare uitkomst, omdat het kan putten uit meer informatie, info die bovendien uit meerdere gebieden afkomstig is. Dat maakt het ook makkelijk om Amerikaanse dwaalgasten te identificeren. Verder is deze app ook goed bruikbaar buiten Europa. Ik was onder de indruk van de vlotte en juiste identificatie aan de hand van een foto van een Amerikaanse smient en

vervolgens van een taiga rietgans. De website van Cornell University meldt dat er plannen zijn voor het toevoegen van nog meer vogelsoorten aan deze app. Van iedere tot de app toegelaten soort zijn minstens 500 foto's nodig. Er zijn nog soorten uit verschillende werelddelen, die op het verlanglijstje staan. Werk aan de winkel dus, toch is het al een zeer bruikbaar hulpmiddel, dat boven verwachting presteert.

Wat was er nog meer interessant in de vogelbladen?

De Dompchoorn jrg. 53(1) maart 2018. *Tijdschrift van Natuur- en Vogelwacht 'De Vijfheerenlanden'*

Telwerk: Polder Autena is geïnventariseerd. Hans Evers trof onder de 35 vogelsoorten leuke waarnemingen, waaronder boomklever en grote lijster.

Dutch Birding jrg. 40(2) 2018. *Tijdschrift over plearctische vogels.*

R. van Bemmelen et al. 'Hybrid Northern Shoveler x Blue-winged Teal on Schiermonnikoog'. M. I. Habib et al. 'Breeding behaviour of Desert Owl in Egypt'. G.J. Oreeel 'Kuifaalscholver van West-Mediterrane fylogroep in Nederland nov. 2007'. R.L. Flood & A.C. Williams. 'Black-capped Petrel off Agadir, Morocco in March 2013'.

De Kieft jrg. 11(2) juni 2018.

Vogelbeschermingswacht Zaanstreek. Jubileumnummer, want op 15 april 2018 bestond de vogelwacht 75 jaar. Het verenigingsorgaan heette eerst Wiek en Sneb, daarna verscheen De Grutter en nu dus al 11 jaar De Kieft. Op de Zaanse Schans werd daarom feest gevierd. Sovon, SBB, Vogelbescherming Nederland en Landschap Noord-Holland presenteerden zich en Ruben Smit gaf in een boeiende lezing alvast een beeld van zijn nieuwste film: de Waddenzee. Co van Dijk en Ed Staats portretteren de 'Langeafstandsvliegers', respectievelijk de kleinste en de kleine jager. Met broedgebieden op de toendra's van Noorwegen/Zweden trekken die soorten in de winter naar Zuidelijk Afrika en soms zelfs naar de Falklandeilanden.

Fred Eerenberg met de 'Meerkoet', een doodgewone moerasvogel, die daarom gauw over het hoofd wordt gezien. Ed Staats 'Broedseizoen oeverzwaluw in mineur?' Het broedseizoen 2018 kent een trage start. Peter Mol 'Een echte zomervogel: de gierzwaluw'. De auteur is adviseur natuurbeheer. Tellingen van de gierzwaluw worden tijdens het broedseizoen gedaan op vier momenten vanaf een hoog standpunt. In Naarden worden zo ook vanaf de kerktoren op vier avonden alle rondcirkelende gierzwaluwen geteld. A. de Jong met de 'IJsvogelstand krijgt geweldige klap'. Jelle Harder beaamt een afname van 75 à 80 % in Gooi- en Vechtstreek.

De Kruisbek jrg. 61(3) april 2018.

Vogelwacht Utrecht.

Jan van der Winden 'Broedvogels van de Tienhovense Plassen', een beschrijving van de omvorming van een laagveen plasseengebied naar een moerasbos. De vogels van 40 jaar geleden: zwarte stern, grote karekiet, waterral en diverse reigersoorten, waaronder veel broedparen van het woudaapje, hebben plaats gemaakt voor grauwe gans, zwartkop, bosuil, havik en grote bonte specht. Met rasters worden de rietkragen beschermd tegen ganzenvraat. Daardoor krijgt de grote karekiet weer een kans. Hans van Zummeren beschrijft de waarneming van een roodkeelpieper in de Westbroekse Zodden.

Limosa jrg. 90(3) 2017. R. Fijn, M.

Leopold & S. Dirksen

'Een onverwachte concentratie van

Zwarte Zee-eenden in de Hollandse kustzone in een gebied met hoge dichtheden van geschikte schelpdieren.' De gebruikelijke foerageergebieden van de zwarte zee-eend lagen langs de kust van Noord-Holland en boven de Waddeneilanden, waar ze o.a. op halfgeknotte strandschelpen visten. Deze schelpensoort is sterk afgenomen, het foerageergebied van deze zee-eend is daardoor opgeschoven naar het noorden. Verwonderlijk dat er de afgelopen jaren toch tienduizenden zwarte zee-eenden voor de kust gesignaleerd zijn van Texel, Ameland en bij Camperduin. Dit vroeg om onderzoek. Met telgegevens van zeetrek en tellingen vanuit het vliegtuig zijn de concentraties in kaart gebracht. Door schelpdierbemonstering kwam men erachter, dat er zich voor de kust van Camperduin en ten noorden van Ameland concentraties van de eetbare schelpensoort *Spisula ophielden*. Daarnaast is rust een belangrijke voorwaarde, waar de kust voor Camperduin aan voldoet. Freek Nijland & Arend Timmerman met 'Terreinkeuze van pleisterende watersnippen op vochtige graslanden tijdens voor- en najaarstrek.' Watersnippen houden van nat: plas-dras situaties hebben de voorkeur en dan ook nog landjes met reliëf, zoals karrensporen en hoopjes schoonsel afkomstig uit sloten. André van Kleunen geeft samen met andere Sovon-medewerkers een uitgebreide toelichting op de 'Rode en Oranje Lijst voor doortrekkende en overwinterende vogels in Nederland'.

De Tringiaan jrg. 41(1) maart 2018.

VWG Schagen en omstreken

Uit het jaarverslag: Oeverzwaluwen hebben gebroed op twee plaatsen, o.a. in de zandhopen bij een nieuwbouwproject. Die hopen zijn met rust gelaten. De huis- en de boerenzwaluwen zijn geteld en het zijn er weer iets meer dan vorig jaar. F. Vloemans 'Noordse stormvogel', onderzoek naar de maaginhoud, maakt duidelijk dat de hoeveelheid plastic een graadmeter is voor de plasticvervuiling in zee. F. Vloemans 'Het jaar van de huiszwaluw', verslag van de lokale tellingen: met 684 broedparen een recordaantal!

Het Vogeljaar jrg. 66(2) april-juni 2018.

Tijdschrift voor vogelstudie en vogelbescherming.

Marcel Boer. In de serie de Nederlandse vogelfamilies zijn ditmaal

de ooievaars, reigers en zwanen aan de beurt. Henk van der Kooij 'Jacht op Kolganzen met halsringen'. Weleens een kolgans gezien met een zwart gekleurde halsring? Natuurlijk ben je dan benieuwd naar wanneer geringd en waar. De auteur beperkt zich hier tot de in Lienden (Betuwe) van half februari 2017 tot eind maart gesignaleerde ganzen, die in het buitenland geringd waren. Het spreekt tot de verbeelding dat sommige ganzen hier in de polder een paar dagen later honderden kilometers verderop aan de Elbe werden waargenomen, terwijl ze geringd waren vlakbij Nova Zembla. Ruud Costers 'Een blik op de avifauna van Goa' [India], tropisch vogelen in een paradijselijke omgeving. Bij de korte mededelingen onder de titel 'De zwartste veren' een interessante studie van biologen uit de V.S. naar de

kleurabsorberende veren van de paradijsvogels. NRC Handelsblad 15-02-2018 'Drones kunnen beter vogels tellen dan vogelaars met verrekijkers'. **'t Zwaalfje** jrg. 7(1) nov. 2018. *VWG Berkelland.*

Marina Stap 'De middelste bonte specht', twaalf territoria rondom Haaksbergen, wekten mijn nieuwsgierigheid. Deze vogelsoort die van oude bosgebieden houdt, was tot het jaar 2000? een zeldzaamheid in ons land. Nu zijn ze present met vele honderden broedparen en niet alleen in het oosten. In een speciale bijlage worden de broedresultaten gepresenteerd van zwaluwen, uilen en de weide- en zangvogels in Borculo, Eibergen, Neede en Ruurlo over het jaar 2017.

appelvink

Hans Hover

Programma

Donderdag 20 september 2018

Lezing wereldrecord vogels kijken met Arjen Dwarshuis

Aanvang: 20.00 uur, zaal open 19.30 uur. Locatie: Infoschuur.

In 2016 heeft Arjan Dwarshuis een nieuw wereldrecord vogels kijken gevestigd. In 366 dagen heeft hij 6841 soorten in 40 verschillende landen waargenomen. Hij verbrak daarmee het record van de Amerikaanse Noah Strycker uit 2015 (6042 soorten). Er zijn op dit moment 10.672 officieel erkende vogelsoorten. Een en ander betekent dat Arjan in een jaar bijna 65% van alle vogelsoorten in de wereld heeft gezien. Natuurlijk is er een goede reden voor zo'n 'biggest year'. Arjan heeft gedurende dit jaar geld ingezameld voor het Birdlife Preventing Extinctions Programme. Dit programma streeft ernaar het uitsterven van ernstige bedreigde vogelsoorten te voorkomen op een actieve, innovatieve en zeer effectieve wijze. Arjan komt ons vertellen over zijn voorbereidingen, hij doet verslag over de 40 landen en vertelt ook het persoonlijke verhaal. Wat doet het met iemand om een jaar lang op reis te zijn, welke voorbereidingen tref je zoal en dan: Wat doe je na 1 januari 2017. Er staat een pot voor een vrijwillige bijdrage voor het Preventing Extinctions Programme.

Zondag 23 september 2018

Lauwersmeer

o.l.v. Antje van Slooten en Koos Koopmans.

Vertrektijd: 7.00 uur vanaf NS Bussum Zuid.

Het Lauwersmeer is in 1969 afgesloten van de Waddenzee en in 2003 heeft het gebied de naam Nationaal Park Lauwersmeer gekregen. In het gebied vind je wad-, weide-,

water-, moeras-, struweel-, bos- en roofvogels. We bezoeken de bekende kijkhutten en stoppen onderweg als er iets interessants wordt gezien. Natuurlijk lunchen we in het bekende visrestaurant in Lauwersoog.

Zondag 14 oktober 2018

Pier van IJmuiden

o.l.v. Wouter Rohde. Vertrektijd: 7.30 uur vanaf NS Bussum Zuid.

De Pier van IJmuiden is een heerlijke bestemming om van dichtbij te kunnen kijken naar steltlopers en meeuwen. Ook zijn er bijzondere soorten die op doortrek langskomen. Zeevogels zijn er ook volop maar die zitten altijd ver weg. Telescoop mee! Houdt de website in de gaten. Als het te hard waait gaat de excursie niet door. Dat melden we dan uiterlijk op zaterdag 13 oktober voor 18.00 uur.

Donderdag 18 oktober 2018

Lezing over akkervogels en landbouw door Ben Koks

Aanvang: 20.00 uur, zaal open 19.30 uur. Locatie: Infoschuur.

Het is al weer vier jaar geleden dat Ben hier was om over velduilen te spreken. Maar hij doet veel meer met de werkgroep Grauwe Kiekendief. Nu komt hij ons bijpraten over akkervogels in de context van natuurinclusieve landbouw. En natuurlijk toch ook een toefje over habitatgebruik van velduilen.

Zondag 28 oktober 2018

Leersumse Veld

o.l.v. Wouter Rohde. Vertrektijd: 9.00 uur vanaf NS Bussum Zuid.

We gaan een prachtige wandeling maken in dit gebied met natte heide en kleinschalige akkers. Om 13.00 uur zijn we weer terug.

Zaterdag 10 november 2018

Goeree-Overflakkee en het Haringvliet

o.l.v. Feiko Prins vanaf NS Bussum Zuid. Programma volgt t.z.t., zie ook de website.

Donderdag 15 november 2018

Lezingavond met foto's en voordrachten uit eigen werk van VWG-leden

Aanvang: 20.00 uur, zaal open 19.30 uur. Locatie: Infoschuur

Zondag 16 december 2018

Waterleidingplas en Loenderveense Plas

o.l.v. Piet Spoorbergen en Joke van Velsen. Vertrektijd: 9.00 uur, Verzamelen bij het hek aan de Bloklaan (zie de website).

We gaan wandelen rondom de Waterleidingplas. Unieke uitzichten in dit voor publiek gesloten gebied, met veel watervogels. De excursie duurt tot ongeveer 12.30 uur. Het is niet mogelijk om tussentijds te vertrekken.

Woensdag 19 december 2018

Lezing over veren

door Theo van Lent

Aanvang: 20.00 uur, zaal open 19.30 uur Locatie: Infoschuur.

Theo van Lent heeft zijn leven lang veren verzameld en is nu in het bezit van een mooi plumarium, een verzameling van veren. Vanavond spreekt hij onder andere over het verenpak van de Havik, die afgelopen november onderwerp is geweest van een lezing door Fons Bongers en Theo. Hij stalt zijn plumarium uit, laat foto's zien, vertelt over de functie van veren en gaat ook een quiz houden. Hij heeft ettelijke veren in bezit die bijna niet te raden zijn.

Adressenlijst

Website <http://vwggooi.nl>

Bankrekeningen Triodosbank rekening nummer: NL17 TRIO 0391 1047 99

t.n.v. VWG Het Gooi e.o., Bussum

Bestuur van de Vogelwerkgroep

Voorzitter	Piet Spoorenberg	Celebesstraat 36, 3742 DD Baarn	035-5436371	voorzitter@vwggooi.nl
Secretaris	Huub Casander	Vlie 30, 1273 WN Huizen	035-5259131	secretaris@vwggooi.nl
Penningmeester	Egbert Leijdekker	Dr. A. Kuyperlaan 18a, 1402 SC Bussum	035-6936093	penningmeester@vwggooi.nl
Avifauna	vacature			avifauna@vwggooi.nl
Ledenactiviteiten	Wouter Rohde	Prof. De Jongstraat 3, 1221 HX Hilversum	035-6422629	excursies@vwggooi.nl
Vogelherkenning	p.m.			
Communicatie	Ton van den Oudenalder	Floriszlaan 40, 3742 MK Baarn	035-5432666	oudenalderr@casema.nl

Nuttige adressen

Lezingen en contactavonden zijn in de Infoschuur GNR, Naarderweg 103, 1217 GL Hilversum (bij de natuurbrug).

Vogelcursus	Francis Bakker	Schuttersweg 81, 1217 PW Hilversum	035 - 6560067,	cursussen@vwggooi.nl
Lezingen	Feiko Prins	Hindelaan 23, 1216 CS Hilversum	035 - 6217017,	lezingen@vwggooi.nl
Promotie en verkoop	Nel Huese	Elzenlaan 40, 1214 KM Hilversum	035 - 6248716,	promotie@vwggooi.nl
Bibliotheek en archief	Paul Keuning	W. Barentszweg 88, 1212 BN Hilversum	035 - 5268281,	pw.keuning@solcon.nl
Vogelziekenhuis Naarden	Erik Bruinning	Burg. J. Visserlaan 1, 1411 BR Naarden	035 - 6945658	
Buitenland excursies	Evert Constandse		035 - 5317565,	buitenland@vwggooi.nl
Fotowerkgroep	Hugo Weenen	Koggewagen 88, 1261 KD Blaricum	035 - 5241123,	fotografie@vwggooi.nl
Ledenadministratie	zie binnenzijde voorblad			
Redactie De Korhaan	zie binnenzijde voorblad			
Website www.vwggooi.nl	Dirk Prop		06 - 44734989,	webmaster@vwggooi.nl
E-mail nieuwsbrief	VWG aanmelden bij nieuwsbriefvwg@vwggooi.nl of via de website			
Vogelwaarnemingen	zie www.gooi.waarneming.nl			

Het **Dineke Sluijters Vogelfonds** financiert projecten voor vogelbescherming en studie: zie voor het indienen van projectvoorstellen de website van de VWG. Adres: vogelfonds@vwggooi.nl

Wergroepen Subgroep Avifauna	Coördinatoren	Telefoon	E-mail
1. Watervogeltelling	vacant		
2. Eempolder tellingen	Jan Mooij	035 - 5429725	mooij.noorman@planet.nl
3. Weidevogel nestbescherming	Gert Bieshaar/Frits During	035 - 5311002	g.bieshaar1@kpnplanet.nl
4. Tuinvogelonderzoek	Egbert Leijdekker	035 - 6936093	tuinvogelonderzoek@vwggooi.nl
5. Zwaluwenonderzoek	Dick Jonkers/Gert Bieshaar	035 - 5260456	dickjonkers@telfort.nl
6. Zwaluwkring Huizen	Mieke Pieren-Olijhoek	06 - 44101890	zwaluwen@vwggooi.nl
7. Zwaluwkring Ankeveen	Arda van der Lee	035 - 6562309	alder306@planet.nl
8. Zwaluwkring Hilversumse Meent	Pieter Schut/André van Soest	035 - 6936811	pieter.schut@planet.nl
9. Vogelringstation	Harry de Rooij	035 - 6289470	harryderooij@planet.nl
10. Nestkasten	Ronald Beskers	035 - 5387341	nestkastonderzoek@vwggooi.nl
11. Steenuilen	Frank van de Weijer	035 - 5311207	fh.vd.weijer@hccnet.nl
12. Kerkuilen	Harry de Rooij/Gerard Mijnhout	035 - 6289470	harryderooij@planet.nl
13. Roofvogels	Harry de Rooij	035 - 6289470	harryderooij@planet.nl
14. IJsvogels	Jelle Harder	035 - 6937858	jelleharder@hetnet.nl
15. Broedvogelinventarisaties	Dirk Prop/Piet Spoorenberg	06 - 44734989	broedvogels@vwggooi.nl

Coördinatieteam Avifauna: voorzitter *vacant*, Jan Mooij en Dirk Prop

Voor ongelukken en/of problemen, die ontstaan tijdens activiteiten van de Vogelwerkgroep aanvaardt de vereniging geen enkele aansprakelijkheid. Deelname geschiedt op vrijwillige basis.

